

16, rörande väckt motion om ändring af 2 Kap. 5 och 6 §§ Gifttermålsbalken;

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående fattigvården;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 4, i anledning af väckt fråga om åtgärder för en förenklad anordning af göromålen i de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 3 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades dels protokollet för den 18 sistlidne April för- och eftermiddagen, dels ock förslag till Kammarens underdåniga skrifvelse med anmälan om den till följd af Herr Hazeli död inom Kam-maren uppkomna ledighet.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse, N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 27 sistlidne April och 2 dennes bordlagda utlåtande N:o 3, i anledning af väckt fråga om revision af stadgan rörande försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer.

Herr Hasselrot: Utskottet har gifvit min motion ett temligen godt videtur; det yttrar nemligen, att den utredning af frågan, som jag gjort, synes vara förtjent af uppmärksamhet. För detta erkännande är jag naturligtvis Utskottet tacksamhet skyldig. Utskottet förklarar vidare, att om det förslag till fattigvårdsförordning, som för närvarande ligger på vårt bord, blir antaget till lag, så skola några andra bestämmelser än de, som finnas i denna lag, icke vara erforderliga mot betlande, lättjefullt lefnadssätt och kringstrykande eller med ett ord att inga vidare föreskrifter behöfvas angående de personer, som upptagas i 4:de och 5:te punkterna af § 6 i Kongl. stadgan om försvarslöse personer. För detta erkännande är jag ännu mera tacksam, ty deraf följer, att uti ifrågavarande stadga endast behöfver lagstiftas för de försvarslösa, som äro dömda för brott.

Frågan blir då, huruvida denna stadga bör bibehållas för dessa personer, eller om man i stället bör vidtaga den förändring, att sätta dem under polisuppsigt. Väljer man den förre utvägen, så bibehåller man en författning, som, efter min uppfattning, icke hvilat på rättslig grund, och som följaktligen är orättvis och som medför skadliga följder. Hvad orättvisan angår, så synes den mig springa starkt i ögonen; ty om det är en riktig och oomtvistelig grundsats, att ingen bör kunna antastas, beröfvas sin personliga frihet och straffas utan att genom någon förseelse hafva dertill gifvit anledning, så frågar jag, om denna grundsats är tilläpplad i stadgan om laga försvar? och svaret läser blifva ett obetingadt nej, emedan det är klart, att det icke alltid beror på en person sjelf, om han kan skaffa sig tjänst och laga försvar. Vi känna nemligen väl huru svårt, ja understundom hardt när omöjligt det är för den från fängelset frigifne att erhålla sådant försvar, och då personen under vissa förhållanden till och med skall vara skyldig att förskaffa sig försvar från fängelset; synes detta nära gränsa till hån mot den olycklige. Således innehåller denna stadga, att man skall straffas derföre, att man icke gjort det omöjliga.

Se vi vidare till *huru* dessa personer straffas, så finna vi, att under det första resans stöld kan försonas med två månaders straffarbete och straffet för andra resan är högst två års och två månaders straffarbete, ehuru vanligen endast hälften af denna strafftid ådömes, så skall den person, som, sedan han undergått straff för första resan stöld, icke kan skaffa sig laga försvar, dömas till två års arbetsfängelse, efter andra resan till tre år och efter tredje resan stöld till fyra års allmänt arbete. Man finner häraf, att påföljden för sjelfva brottet är betydligt lindrigare än den, som ådömes för personens bristande vilja eller förmåga att skaffa sig laga försvar. Jag frågar om någonting kan vara orimligare. Dertill kommer, att sjelfva begreppet laga försvar är så vagt, att det lemnar utrymme åt det aldri största godtycke, hvilket jag ber att få bevisa

genom exempel tagna ur officiella statistiska uppgifter. Dessa visa nemligen huru olika de olika landshöfdingeembetena tillämpa denna författning. År 1869 häktades för bristande laga försvar:

i Hallands län	16	personer	
i Kronobergs	24	”	
i Stockholms	29	”	
i Kopparbergs	35	”	
i Södermanlands	33	”	
i Elfsborgs	71	”	
i Jönköpings	75	”	och
i Östergötlands	508	”	

Då nu Östergötland alldeles icke är det folkrikaste länet utan tvärtom har mindre innevänare än t. ex. Elfsborgs län, och då det dessutom är en rik provins, der befolkningen i allmänhet är välmående och ej kan vara mera demoraliserad än i andra landsdelar, så frågar jag, huru det kan vara möjligt att inom Östergötlands län 508 personer blifvit häktade för bristande laga försvar, då deras antal i Elfsborgs län varit sju gånger mindre. Af dessa förhållanden synes mig följa, att denna författning är af den beskaffenhet, att den kan tillämpas af myndigheterna snart sagdt huru de behaga, och detta torde väl icke vara förenligt med en lags egenskap.

Detta straff kallades fordom *korrektionsstraff*, emedan man derigenom ville söka korrigera de ifrågavarande personerna, hvilka derföre kallades korrektionister. Men huru litet man lyckades i denna sin afsigt, bevisas väl bäst deraf, att man inom några år med namnet korrektionister förband begreppet af de värsta och för allmänna säkerheten mest farliga personer, så att man till och med blygdes för sjelfva namnet och i stället kallade dem *kronoarbetareskarlar*. Jag tror dock ej, att den nya firman vunnit mera förtroende än den gamla; och jag hemställer huru länge samhället skall genom sina lagar förstöra sina medlemmar? Våra fängelser äro nu förbättrade, så att den som straffas för brott insättes i cell, på det att han ej måtte förderivas genom umgänget med andra brottslingar. Då man deremot vill korrigera dem, som sluppit ut ur fängelset, så sammanföras de i stora hopar och dömas till flerårig samvaro för att fullkomligt demoraliseras. Detta synes mig vara uppenbart orimligt, och så länge detta system bibehålles, så skola frukterna alltid blifva desamma, ty det ondas natur och makt är sådan, att der en större samling finnes af människor, mer eller mindre djupt fallna, griper det onda omkring sig som en pestsmitta.

Väljer man åter den andra utvägen eller att hålla straffade personer under polisuppsigt, då gör samhället hvad det har rätt att göra. Då en person blifvit dömd för brott och undergått sitt straff, bör han väl anses hafva försonat sig med samhället och hafva rätt att få lefva i ro och fred, tilldess han ånyo förbryter sig, hvilket lagen dock nu icke tillåter honom. Deremot har samhället efter min uppfattning ovilkorligen rätt att hålla tillsyn öfver en sådan person, enär han missbrukat sin frihet och visat sig farlig för samhället, och han bör alltså under någon längre tid, och till dess det sig visat, att han förhåller sig skickligt och icke vidare sig förbryter, un-

derkastas inskränkning i friheten att välja vistelseort med skyldighet att iakttaga de flera föreskrifter, som samhället finner nödiga. Bryter han åter häremot, må samhället hafva rätt att beröfva honom hans frihet och tvinga honom till arbete, men detta bör då ske på ett sådant sätt, att det icke verkar till hans demoralisation utan om möjligt till hans förbättring, och tillika så att det kostar staten så litet som möjligt. Jag tror, att mitt förslag i det afseendet icke är så alldeles förkastligt. Jag ber vidare att få tillägga, att i intet land finnes någon lag, svarande mot den hos oss gällande om laga försvar, men att de flesta länder deremot hafva lagar angående polis-uppsigt.

Utskottet säger vidare: "Likaledes och ehuru Utskottet icke kan i allo godkänna de åsichter förslag motionären framställt, instämmer Utskottet dock med motionären deruti, att en revision af stadgandena om öfriga försvarslöses behandling är af nöden". Ehuru Utskottet här säger sig icke i allo kunna instämma i mina åsichter, så kan jag dock icke vederlägga detta yttrande, enär Utskottet icke uppgifvit, hvarutiinnan det funnit mina åsichter oriktiga. Vidare säger Utskottet, att Riksdagen redan i underdånig skrifvelse den 13 Maj 1869 hos Kongl. Maj:t anhållit om utarbetande af en ny författning i ämnet samt uppgifvit de grunder, hvarpå denna skulle byggas. I detta afseende får jag äran upplysa, att Riksdagen väl uppgifvit grunder för sitt förslag rörande fattigvårdens ordnande, men att deremot intet blifvit sagdt om några grunder för en förändrad lagstiftning angående laga försvar. Detta har haft till följd att den komité, som haft i uppdrag att utarbeta förslag till nya förordningar rörande fattigvården och om laga försvar, ansett sig icke tillkomma att i sistnämnda förordning föreslå några andra förändringar, än som erfordrades för att bringa denna stadga i harmoni med fattigvårdsförordningen, i hvilken skulle införas alla stadganden om betlande, kringstrykande o. s. v., hvilka nu hafva sin plats i nyss nämnda stadga.

Utskottet säger vidare, att, ehuruval jag i mitt förslag framställt grundsatser, som voro förtjenta af uppmärksamhet, den återstående korta tiden af innevarande riksdag dock icke medgäfvde att fullständigt pröfva dessa. Detta erkänner jag. Det skulle nemligen vara omöjligt att nu i sista stunden pröfva dessa grunder, så att de kunde af båda Kamrarne antagas såsom ett Riksdagens förslag, och derföre har jag ej heller något positivt yrkande att framställa. Jag är emellertid glad att hafva fått framställa de åsichter i ämnet, som jag anser riktiga, och jag hoppas och tror att, om något i mitt förslag är rätt och sannt, sanningen nu såsom alltid skall hafva den inneboende kraft, att den, uttalad bland ädla och insigtsfulla män, slutligen skall göra sig gällande. Det är under denna förhoppning jag nu lemnar min motion åt sitt öde.

Jag anhåller likväl att få tillägga några ord. Sedan min motion var afgifven har jag, och det just i dag, fått del af ett uti ifrågasvarande ämne år 1845 inom Fångvårds-styrelsen uppgjort förslag. Styrelsen uttalar sig der öfver två serskilda förslag, som voro uppgjorda till ny förordning i ämnet och af hvilka det ena blifvit an-

taget och utgör vår nu gällande stadga i ämnet. Jag tillåter mig att uppläsa något ur detta yttrande, emedan det är mycket upplysande, och det torde vara lämpligt, att det nu upplifvas. Fångvårdsstyrelsen säger:

“Beträffande derefterförst ofvannämnda tvänne förslag till ny stadga om försvarslöshet, så behagade Eders Kongl. Maj:t af dem nådigst inhenta, att de båda äro byggda på samma hufvudgrunder, som Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 Juni 1833, eller att saknaden af så kalladt laga försvar skulle utgöra ett tillräckligt skäl för en persons dömande till allmänt arbete och sådant försvars erhållande medföra rättigheten att återvinna friheten.

Emellan högstberörde nådiga förordning och de nya förslagen förefinnes visserligen den väsentliga skillnad, att då den försvarslöse, jemlikt den förra, dömes till arbete på obestämd tid och således kan, derest laga försvar icke erhålles, i brist deraf, för lifstiden blifva friheten beröfvad, skulle den försvarslöse deremot enligt de sednare varda frigifven efter viss tids förlopp, ehvad laga försvar erhållits eller ej; — men då, enligt styrelsens åsigt, det å ena sidan innefattar en uppenbar och grym orättvisa att döma en person friheten förlustig derföre, att den ej är försedd med tjänst eller så kalladt laga försvar, enär det ej berott ensamt af den dömdes fria vilja att dermed sig förse, helst ingen kan tvinga sig in uti en annans tjänst, hvartill erfordras båda kontrahenternas samtycke, och å andra sidan ingen garanti för samhällets säkerhet vid en för densamma vådlig persons frigifning erhålles derigenom, att densamma blifvit med laga försvar försedd, helst erfarenheten visat, att de personer, som i allmänhet varit mest benägne att i tjänst antaga till allmänt arbete dömda försvarslöse personer, ofta varit lika, om icke ännu mer moraliskt förderfvade än de, som sålunda i deras tjänst utlemnats; och då härtill jemväl kommer, att en persons frigifning derföre att laga försvar erhållits, hvilket de minst pålitlige personerna ofta lättast förstå att sig förskaffa, äfven innefattar en orättvisa emot den frigifnes kamrater, hvilka, ehuru de tilläfventyrs iakttagit ett vida pålitligare förhållande än den i tjänst utlemnade, likväl finna sig urständsatte att kunna genom samma medel friheten återvinna; så anser styrelsen hufvudgrunderna för de nya förslagen vara i högsta mätto felaktiga; och får styrelsen derföre underdånigst hemställa, att samma förslag icke måtte varda af Eders Kongl. Maj:t i nåder gillade, vid hvilket förhållande något underdånigt yttrande af styrelsen öfver förslagens särskilda detaljer icke torde erfordras.

Af hvad styrelsen nu i underdånighet anfört följer dock, att styrelsen jemväl anser ofvanberörde nådiga förordning af den 29 Juni 1833 icke vara bygd på rättsenliga grunder, hvadan ock styrelsen underdånigst tillstyrker, att densamma måtte varda i nåder upphäfven; men då ett sådant upphäfvande, efter styrelsens åsigt, icke kan eller bör ske förr än i sammanhang dermed att en ny författning utkommer, som ej allenast, så vidt möjligt är, betryggar samhällets säkerhet mot för densamma vådliga personers angrepp, utan äfven lemnar skydd åt individens personliga frihet; så har styrelsen trots det vara sin pligt att uppgifva, huru beskaffad styrelsen

anser den författning böra vara, som skall kunna uppfylla dessa ändamål; och får styrelsen därför nu härjemte till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning i underdånighet öfverlemnade förslag till en nådig förordning, huru med för allmänna säkerheten vådliga personer förhållas bör.

Detta förslag, hvilket styrelsen sökt uppställa så, att hvarje kommun må finna ej allenast med sin egen trefnad utan äfven med sin ekonomiska fördel mest förenligt, att, i hvad på den ankomna kan, upprätthålla ordning och nyttig verksamhet bland kommunens alla medlemmar, är bygd på följande hufvudgrunder, nemligen: att en hvar skall vara berättigad att ärligen sig försörja på det sätt honom bäst synes och således icke hafva behof af annans försvar; — att hvarje medlem af samhället ovilkorligen skall tillhöra en viss kyrkosocken; — att den, som anses vara vådlig för allmänna säkerheten, skall ställas under uppsigt och husbondevælde för viss tid; — att den vådlig förklarade ej må dömas till allmänt arbete innan visadt är, det flera föregående varnings- och bestraffningsgrader förgäfves blifvit använda och att den ådömda arbetstidens långvarighet alltid bör bestämmas; — att den socken, som anmäler vådlig person att varda dömd till länets arbetshus eller allmänt arbete, skall lemna bidrag till bestridande af underhållskostnaden; — att fattigvård bekostas af de socknar samfaldt, som den fattige tillhört; samt att för allmänna säkerheten vådlig person i allmänhet ej må förpassas utom orten, dit personen hör.

Då det, efter styrelsens öfvertygelse, för betryggande af samhällets inre säkerhet emot rättsangrepp, är ett oeftergifligt vilkor, att hvarje dess medlem får vara i ostördt åtnjutande af sin naturliga rättighet att fritt använda sina krafter på det sätt, som han finner för sig nyttigast, så har styrelsen ansett det, för vinnande af nämnda ändamål, vara oundvikligen nödvändigt, att de onaturliga band, som blifvit lagda på samhällsmedlemmarnes fria verksamhet, åter borttagas, helst staten, genom qvarhållande af dessa band, snart sagdt tvingar dess medlemmar att begå rättsförfärdelser, hvilkas bestraffning således innefattar en orättvisa och ofta kan betraktas såsom ett indirekt våld emot den personliga frihet, som af staten borde skyddas.

Utgående ifrån denna grundsats, har styrelsen trott den nu föreslagna författningen, i motsats till 1833 års lösdrifveriförfattning, som börjar med att lemna definition på försvarslös person, böra uti 1 § tillerkänna hvarje svensk undersåte rättigheten att utöfva den lofliga sysselsättning, som han anser bäst befrämja sin utkomst, samt att som biträde dervid begagna hustru och hemmavarande barn; men då gränserna för en förändrad näringsfrihet i allmänhet torde komma att genom särskild nådig förordning bestämmas, har styrelsen ansett den nu underdånigst föreslagna författningen endast böra innehålla en hänvisning till hvad särskildt stadgadt finnes i afseende på rättigheten att använda legda arbetare, eller att befatta sig med sådan sysselsättning, för hvars utöfvande erfordras examensprofs erläggande.“

Dessa voro de hufvudgrunder, som Fångvårds-styrelsen då uppgaf, och det är eget nog att de temligen nära sammanfalla med dem, på hvilka mitt förslag är bygdt, hvilket tyckes bevisa, att det ligger någon sanning till grund därför.

Herr Stråle: Till Utskottets betänkande, uti hvilket jag deltagit, anhåller jag att för min enskilda del få lägga några ord. Till en början vill jag betyga Herr Hasselrot min tacksamhet för det intresse, han egnat åt denna ganska viktiga fråga, vigtig icke allenast därför, att många af våra medmenniskors välfärd är beroende deraf, utan kanske framför allt till följd af dess inverkan på säkerheten och ordningen inom samhället.

Stränga bestämmelser angående frigifna för brott straffade försvarslösa voro otvifvelaktigt af behovet påkallade vid den tid, då 1842 och 1846 årens författningar utkommo, ty dels var då antalet af dylika personer i riket ganska stort, och dels led landet af följderna af 1833 års förordning och de misslyckade försöken med korrektionsinrättningarne. Jag tvekar icke att uttala den åsigt, att numera kunna åtminstone något lindrigare föreskrifter meddelas för frigifne brottslingars behandling.

Herr Hasselrots utredning af begreppet laga försvar vill jag icke bestrida. Jag tror dock, att den stadga, som skall innehålla föreskrifterna om ifrågavarande försvarslöses behandling, bör och måste betraktas såsom en supplementär-lagstiftning till strafflagen.

För en längre tid tillbaka, då jag, under utöfningen af det embetet, som då ålag mig, fann att ifrågavarande stadga ojemnt tillämpades i riket, sammanskref jag en uppsats och utdelade den till vederbörande myndigheter. Jag tillåter mig såsom ett uttryck af den ståndpunkt, jag i denna fråga innehar, att uppläsa några ord ur densamma.

“Förbrytelser emot samhällsordningen bestraffas af lagen, som i mån af brottets beskaffenhet bestämmer straffet; men, då detta straff är undergånget, är ock lagens kraf tillfredsstäldt.”

“Villigt må medgifvas, att samhället, för upprätthållande af allmän säkerhet och ordning, är berättigadt att uppställa en särskild stadga, hvilken lemnar polismyndigheterna tillfälle att under ett visst tvång hålla frigifne förbrytare, som icke ega laga försvar; men till sjelfva sakförhållandet af en sådan undantagslagstiftning i ett civiliseradt och lagbundet samhälle lärer dock oeffergifligen höra, att tillbörlig varsamhet iakttages vid tvångets tillämpning, så att den försvarslöse beröfvas friheten endast i den mån värden om allmän säkerhet och ordning oundgängligen påkallar vidtagandet af denna åtgärd.”

“Erfarenheten vittnar visserligen tyvärr, att frigifne brottslingar, särdeles de, som varit intagne uti gemensamhetsfängelserna, ej sällan missbruka sin återvunna frihet; och det är lätt förklarligt att de under vistandet på fri fot, åtminstone i början, följnas med en viss misstänksamhet; men manne deras redan bestraffade brott och farhågan för återfall i förening med den omständighet, att laga försvar saknas, ensamt i och för sig få föranleda derhän, att de skola hållas

till allmänt arbete? männe icke tvärtom både rättvisa och billighet högt bjuda. att den frigifne fången — han må nu ega laga försvar eller icke — får tillfälle att med sina gerningar visa, huruvida han vill återgå till samhället? och är det icke oefftergiftigt, att äfven den djupast fallne, på viss tid dömde straff-fången må kunna tillförsäkras derom, att för honom finnes en sådan återgång möjlig?“

Med afseende derå att cellfångelser vid den tiden mera i allmänt i riket voro inrättade, tillät jag mig att i fråga om frigifne cellfångar särskildt yttra:

“Såsom regel bör gälla att cellfången, efter slutad strafftid, skall ställas på fri fot.“

“Till cellsystemet, med stor kostnad infördt och tilläpadt i vårt land, hörer att tillfälle lemnas den straffade fången till ådagaläggande deraf, huruvida han, återupptagen i det fria samhället, blifvit så botad, att förnyade utbrott af hans fordna brottsliga sinnelag ej må vara att befara.“

“Att iakttaga ett annat förfarande; att, sedan fången blifvit i cellen på det sorgfälligaste aktad för menliga yttre inflytelser och, såvidt möjligt varit, inledd på en bättre väg, omedelbart derefter och utan något af honom ådagalagdt bestämdt prof på fortfarande ondska försända honom till samvistelse med en mängd andra straffade förbrytare, kan lika litet vara rättvist, som med samhällets förpel eller mensklighetens fordran öfverensstämmande.“

“I allmänhet erkännes och tillämpas denna åsigt; men, då fången icke tillhör det polisområde, hvaruti cellfängelset är beläget, utan bör förpassas till ett annat län, anses understundom ett annat förhållande böra inträda och man försänder då fången med fångskjuts till hemorten, der han frigifves.“

“Hvilken motsägelse! A ena sidan dömer lagen till ensamhetsfängelse och det allmänna har för straffets ändamålsenliga verkställighet förfogat om lika kostsamma, som omfattande anordnanden. Å den andra sidan vidtager polisnyadigheten en åtgärd, som omkullkastar hela cellsystemet och frigifver fången, genom samvistelsen med andra förbrytare och den offentliga expositionen på fångkärren, för just desamma onda inflytelser, som man genom cellsystemet velat undvika.“

“Och hvad fruktar man för? Naturligtvis att fången, genast på fri fot ställd, skall under vandringen störa allmänna ordningen. Men om så illa åtbär; om den, lyckligtvis ovanliga, händelse inträffar, att en frigifven fånge omedelbart efter undergången cellstraff begår förnyad förbrytelse; hvilken säkerhet har man därför att icke samma person, försänd till hemorten med fångskjuts, efter frigifningen återvänder och leder samhället.“

“Tvärtom: just då man visar ett öfverdrifvet misstroende mot frigifven fånge och för honom försvarar återgången till samhället, ökar man faran af återfall.“

“Af hvad ofvan blifvit anfördt lärer jemväl ostridigt följa att man, endast i den händelse att all annan utväg till loflig sjelfförsörjning saknas för frigifven cellfånge, bör medverka till hans frivilliga anställning vid arbetsfängelse eller krono-arbetskorpsern.

Han flyttas genom en sådan anställning in uti gemensamhetsfängelset; och det är fara värdt att de fördelar, man genom cellsystemets tillämpning på honom velat bereda, äro förspilda.“

Försvarslöshetsstadgan af år 1846, ehuru ojemförligt bättre än 1833 års författning, är efter mitt omdöme för sträng, hufvudsakligen derutinnan dels att den såsom vilkor för att man skall kunna döma en person till allmänt arbete uppställer endast att han skall vara för brott straffad — han har dock för det brottet undergått sitt straff — samt att han saknar laga försvar; och huru svårt det är för den frigifne fången att kunna förskaffa sig sådant, torde vara allmänt bekant; dels att den försvarslöse måste efter det förut begångna brottets beskaffenhet, men oberoende af öfriga förhållanden, dömas till viss i författningen bestämd tid, uppgående till två eller tre och för en del förbrytelser ända till fyra år.

Herr Hasselrot uppställer i stället för den nuvarande försvarslöshetsstadgan en stadga om polisuppsigt, som afser att frigifna fångar skulle ställas under sådan, samt att man skulle söka rädda dem och åter bringa dem till nyttiga medborgare genom att bereda dem anställning och arbete hos enskilde, dertill villige personer eller vid arbetsgårdar. Att betlare, som icke äro alltför mycket vana vid ett kringstrykande lefnadssätt, kunna med fördel anställas hos enskilde eller och vid arbetsgårdar, anser jag sannolikt, äfvensom att undantagsvis man torde så kunna förfara med frigifne förbrytare, ehuru jag befarar att en ännu temligen allmänt herrskande fördom i detta hänseende kommer att i viss mån motverka försöken. Men jag afråder deremot bestämdt såsom regel att hos enskilde personer eller vid arbetsgårdar anställa en del frigifne straff-fångar och före detta krono-arbetskarlar, som, vana vid en sträng manstukt, säkerligen skulle komma de välmående bemödandena på skam; och jag befarar, att försök i denna riktning komme att mycket menligt inverka på resultatet af arbetsgårdarne, af hvilka jag eljest i fattigvårdshänseende väntar stora fördelar. Herr Hasselrot nämner äfven tvångsarbetsanstalter, dock utan närmare antydning om deras beskaffenhet, hvarföre jag för närvarande ej har att yttra mig i den frågan.

Att krono-arbetskorpsen, särdeles vid en tid, då den inrättades, icke gjort sig förtjent af det stränga omdöme, Herr Hasselrot uttalar, vågar jag påstå, och åtskilliga af de nu med skäl påpekade olägenheterna skulle i ganska väsendtlig mån kunna undvikas, om man fördelade den numera icke särdeles talrika korpsen på flera ställen.

Jag har med anledning af de antydningar, som förekomma i Herr Hasselrots motion, förskaffat mig ett sammandrag öfver fångantalet i riket sedan år 1835 och anhåller att derur få meddela några uppgifter. Vid slutet af år 1835 utgjorde antalet försvarslöse och pionnierer i riket 1,485 personer, år 1840 1,486, år 1845 1,914 personer, deri dock inräknade 74 frivillige, hvilka man vid den tiden började antaga vid vissa fängvårdsinrättningar. År 1850 utgjorde de försvarslöse 1,215 personer och de frivillige hade stigit till 277 personer; år 1855 var hela antalet 1,368 personer, hvaraf de frivillige utgjorde 327; då hade likväl tillkommit en ny klass af krono-arbetskarlar, nemligen de som efter 1853 års författning blifvit dömda till allmänt arbete för betlande kringstrykande o. s. v. utan att hafva

begått brott. År 1860 hade antalet nedgått till 932 personer, hvaraf 353 frivillige; år 1865 voro de försvarslöse till antalet 898 och de frivillige 421, samt slutligen år 1870 hade antalet stigit något, nemligen till 1,013 personer, under det de frivillige uppgingo till 350 personer. Hvad krono-arbetskorpsern särskildt angår bör jag nämna att antalet af dömda personer utgjorde 1845 1,310, 1850 745, 1855 737, 1860 379, 1865 277 och 1870 341.

Den tillökning i krono-arbetskorpsern och de försvarslöses antal, som på sednare tiden egt rum, torde med skäl kunna anses såsom tillfällig och beroende af inträffad missväxt.

Af hvad jag nu haft äran upplysa torde klart framgå, att antalet af försvarslöse och krono-arbetskarlar långt ifrån att ökas väsendtligen minskats under de två sednaste decennierna.

Att under nuvarande förhållanden på vår vidsträckta landsbygd gifva kraft och verkställighet åt en stadga om polisuppsigt torde komma att möta nästan oöfvervinnerliga svårigheter. Ingen lärar bestrida, att kronobetjeningen är för fåtalig, att synnerlig verksamhet från dess sida i detta hänseende med skäl kan vara att förvänta. Herr Hasselrot påräknar för ändamålet tillsyningsmännen. Den verksamhet, som dessa hittills, på grund af gällande försvarslöshetsstadga och fattigvårdslag, utöfvat, torde få anses hafva varit mycket ringa. De skulle nu visserligen efter det nya förslaget till fattigvårdsförordning blifva afönade, och man vill deraf draga den slutsats, att man af dem skulle kunna påräkna en ökad verksamhet. Kan man vinna detta ändamål i fattigvårdshänseende, så har redan ett stort mål blifvit vunnet, men att tillika nu genast öka deras uppdrag med uppsigten öfver frigifne fästningsfångar befarar jag icke skulle hafva annan påföljd än att redan från början den nya institutionen misslyckades.

Herr Hasselrot: Jag ber Kammaren om ursäkt, att jag ånyo nämner några ord till svar på den siste talarens yttrande.

Han ansåg det vara olämpligt, att förslaget till ny stadga föreskref, att personer, som blifvit dömda för brott, kunde insättas i tjänst hos enskilde. Jag hemställer dock till den ärade talaren, om icke äfven den nuvarande lagen gör det till en pligt för en för brott dömd person att skaffa sig laga försvar hos en enskild, och huruvida det icke vore bättre att sätta honom i tjänst hos en person, som landstinget anser vara dertill lämplig, än att han skall få sjelf välja sig husbonde, då han naturligtvis kan välja en som i sedligt afseende är sämre än han sjelf. Mig synes således ingen fara eller olägenhet vara förenad med att sätta dylika personer i tjänst hos en allvarlig husbonde, som landstinget utsett.

Hvad den af talaren påpekade minskningen i de försvarslöses antal beträffar, så har jag visserligen sett den förteckning, hvarur han meddelade sina uppgifter, men jag får tillstå, att jag icke förstår den. Den står icke tillsammans med den officiela tabell, som jag här har, och hvarur jag ber att få meddela ett utdrag. Enligt densamma utgjorde antalet af dömda försvarslöse:

År 1835	1,842	personer	
” 1845	2,317	”	
” 1855	1,269	”	
” 1865	593	”	och
” 1869	954	”	

Om vi nu se till hvad som kunnat förorsaka en så betydlig förminskning från 1845, så finna vi, att då den gamla lagen förordnade, att en person skulle sitta qvar i fängelset ända till dess han kunde skaffa sig laga försvar, hvilket understundom var detsamma, som att döma honom till lifstids fängelse, så hopades till följd deraf de försvarslöse inom fängelserna i sådan mängd, att Fångvårds-styrelsen blef alldeles rädlös. Man stadgade då genom en ny förordning, att dessa personer skulle frigifvas inom en viss tid, hvilket åter hade till följd, att stora hopar släpptes ut på en gång, och deri ligger orsaken till minskningen under årtiondet från 1845 till 1855. Följa vi tabellen vidare, så finna vi, att år 1865, då ännu flere voro utsläppta, de dömdes antal gått ned ända till 593 personer, hvilkas antal likväl sedermera ökats, så att de år 1869 uppgingo till 954 personer. Härtill kommer dock en mycket märkvärdig omständighet. Till en början var det endast få frivillige, som intogos i fängelseanstalterna, men sedermera, och det bevisar just huru denna lag verkat, steg deras antal oupphörligt. Man hade nemligen genom den behandling, som de i enlighet med försvarslöshetsstadgan undergått, fullkomligt demoraliserat dem, så att det blef för dem omöjligt att skaffa sig tjänst och laga försvar, sedan de blifvit utsläppta. Om vi se på de siffror, som tabellen i detta hänseende gifver vid handen, så finna vi att de frivilliges antal utgjorde:

År 1845	74	personer	
” 1855	328	”	
” 1865	484	”	och
” 1869	577	”	

Dessa hafva således ingått i fängelserna frivilligt, derföre att de blifvit vid kronoarbetskorpserna så behandlade, att de icke kunnat få enskild tjänst, och derföre tvingats att söka denna tillflykt för att icke helt och hållet förgås. Detta torde mer än något annat bevisa den närvarande stadgans olämplighet.

Hvad angår möjligheten att åstadkomma polisuppsigt, så erkänner jag, att vi för närvarande icke hafva någon sådan, men jag kan icke inse, att det skulle vara mera omöjligt att inrätta en dylik här i landet, än i alla andra. Det första steget i den vägen är att, såsom i fattigvårdslagen föreslas, anställa tillsyningsmän, hvilka icke skulle hafva ett kommunalbestyr, utan skulle aflönas af fattigvårdsstyrelsen och vara dess tjänstemän, till följd hvaraf man af dem skulle kunna fördrå någonting helt annat än af de nuvarande, som icke hafva någon lön. Om således dylika personer blifva tillsatte och kontant aflönade, så bör man kunna hoppas, att de skola hålla uppsyn öfver tiggare, och att det icke heller bör blifva så svårt för dem att inom en socken hålla nödig kontroll på under polisuppsigt ställda personer. Jag tror således ej att, om man verkligen vill göra något för detta ändamål, det skall vara omöjligt.

Jag kan icke hafva något bättre att i detta hänseende åberopa än Fångvårds-styrelsens eget yttrande år 1845, afgifvet af Generaldirektören von Troil, sedan hans företrädare Livijn året förut i en promemoria uttalat alldeles samma åsigt, ehuru den aldrig kommit till verkställighet. Jag hoppas emellertid, att dessa åsikter nu skola vinna gehör vid utarbetandet af en ny stadga rörande detta svåra ämne.

Herr von Koch: Detta ämne är af den beskaffenhet, att det skulle kunna sysselsätta Kammaren huru länge som helst, ja nära nog till riksdagens slut. Ehuru således mycket derom vore att säga, anser jag mig dock blott böra anföra några ord med anledning af den siste talarens yttrande. Då jag nemligen måste bekänna mig skyldig till en temligen betydlig andel både i 1842 års reglemente för kronoarbetskorpserna och 1846 års försvarslöshetsstadga, så vill jag taga densamma i försvar mot de angrepp, som deremot blifvit riktade af den ärade talaren. Han tycktes anse, att de uppgifter, som meddelades af Herr Stråle, icke stodo tillsammans med dem som han sjelf åberopade. Detta kan jag dock icke rätt förstå, alldenstund äfven han kom till den slutsats, att en ganska betydlig minskning har egt rum i de försvarslöses antal, sedan den tid då ifrågavarande författningar utkommo till dess ett något förändradt förhållande inträffade till följd af de två sista missväxtåren.

Han har vidare sagt, att de grundsatser, som voro rådande i 1833 års författning, fortfarande äro gällande, men detta är uppenbarligen stridande mot verkliga förhållandet. I denna författning skedde nemligen, såsom han sjelf i förbigående nämnde, en betydlig förändring derutinnan, att i stället för det de försvarslöse förut dömdes till allmänt arbete på obestämd tid, så föreskrefs år 1842, att domen alltid skulle lyda på viss tid. Före denna förändring förorsakade lagens bestämmelser i detta hänseende i förening med de dåliga korrektionsinrättningarne, att de till arbete dömda kunde så litet sysselsättas och blifvo så depraverade, att man icke tordes släppa lös dem. Ehuru den dåvarande Justitie-kansleren Nerman och äfven Generaldirektör von Troil straxt efter sitt embetes tillträdan på grund af ungefär dylika allmänna mycket väljudande filantropiska satser, som Herr Hasselrot nu för oss utvecklat, hemställde, att man genast skulle släppa ut dessa personer, så fann man dock lyckligtvis icke möjligt att vidtaga en sådan åtgärd. Då man i dessa korrektionsanstalter till den grad förstörde folket, att de icke kunde få laga försvar, då de utsläpptes, så skola nu, såsom Herr Hasselrot förmenar, pålitliga husbönder genast stå till reds att taga emot lös-släppta fästningsfångar, då man förut ej ens kunde få sådana, som ville taga emot korrektionister. En annan följd af den väsendtliga förändring, som vidtogs år 1842, derigenom att arbetet ställdes "på viss tid" och man såg till att de dömda verkligen fingo *arbeta*, samt att de höllos under krigstukt, var den, att de hafva åvägabragt ganska goda arbeten vid rikets fästningsverk, hvilket äfven, enligt en utredning som blifvit uppgjord, förorsakade att utgifterna för denna del af fångvården ställde sig särdeles billigt, emot hvad förut var förhållandet. Det har visat sig, att just till följd af den åtgärd, att ar-

betet ställdes på viss tid och att arbete verkligen kunde beredas, har de försvarslöses antal minskats i en högst betydlig grad.

Det är vidare en väsendtlig förändring i 1833 års författning, att i stället för såsom förut, enligt hvad vi se just af det utlåtande, som Herr Hasselrot åberopade, och hvilket jag nu håller i min hand: "att de personer, som i allmänhet varit mest benägne, att i tjänst antaga till allmänt arbete dömda, försvarslöse personer, ofta varit lika om icke ännu mera moraliskt förderfvade än de, som sålunda i deras tjänst utlemnats", så kan nu deremot sådant icke ega rum. Det var nemligen i den gamla författningen tillåtet för hvilken *fastighetsegare* som helst att gifva laga försvar åt så många personer, han behagade, till följd hvaraf det till och med gick så långt, att i grannskapet af Uddevalla dylika frigifne personer lyckats blifva fastighetsegare, hvarefter de togo ut folk från korrektionsanstalterna, så att derstädes bildades riktiga band af förbrytare, som gjorde trakten till den grad osäker, att knappt någon människa under en tid vågade besöka Gustafsbergs badort eller bebo landställen i grannskapet. Då skedde emellertid den väsendtliga förändringen i lagen, att fastighetsegare ickeingo taga ut dylika personer, utan att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvade dem dertill lämpliga. Jag tror derföre, att man måste bedöma ifrågavarande lag efter dess resultat och icke efter vissa allmänna satser, hvilka visserligen kunna vara theoretiskt riktiga, om samhället betraktas såsom en "tabula rasa" eller man antager ett ursprungligt oskyldighetstillstånd, men som dock ej kunna tillämpas under alla förhållanden. Man kan tänka sig hvad följderna skulle hafva varit, om, såsom Herrar Nerman och Livijn tillstyrkte, alla dessa i sysslöshet uti s. k. korrektionsanstalter förderfvade korrektionister, hvilka till antalet voro några tusen, skulle hafva blifvit utsläppta på en gång, derföre att de redan fått sitt straff och nu sutto inne oskyldigt. Jag frågar, om icke följderna deraf skulle hafva blifvit, att brotten tilltagit och den allmänna säkerheten blifvit äfventyrad. Man skulle emellertid icke kunna vänta sig andra påföljder, om man lagstiftade efter dylika allmänna satser utan afseende på bestående förhållanden.

Genom 1842 och 1846 års författningar jemte cellsystemets införande hafva omkring 10,000 personer *småningom* kunnat frigifvas och brotten, fångantalet jemte fångvårdskostnaderna betydligt minskas. Näringsfriheten har dock härtill äfven bidragit.

Herr Hasselrot har vidare sagt, att det finnes intet land, som hade något så orimligt som vår försvarslöshetsstadga. Jag får deremot säga, att jag tror, att det icke finnes något land, som har något så bra som vår lag angående lössläppta fångars behandling. Hvad åter angår polisuppsigten, hvaraf Herr Hasselrot väntar sig så stora resultat, så skall jag åtaga mig att visa honom handlingar rörande dess verkningar, hvilka säkerligen skola förtaga en god del af hans illusioner härutinnan. Jag vill vidare erinra honom om en sak, som han troligen har sig väl bekant, nemligen att de flesta stora stater hafva ett antingen öppet eller ock mera förtäckt sätt att deportera folk. Så är nemligen förhållandet i England, Frankrike och Ryssland samt äfven uti Italien, i hvilket sistnämnda land deportationen

dock sker på ett mera förtäckt sätt, i det man der lærer skicka ut förbrytarne såsom emigranter, hvilkas utresa man betalar. Äfven hos oss hade det år 1840 kommit så långt, att vår dåvarande Utrikesminister öppnat underhandlingar med Portugal om att få en deportationsort för Sverige. Jag blef då underrättad om saken och bad att få lemna Hans Excellens en afhandling, som nyligen kommit ut, innehållande ett utlåtande af en komité, som blifvit tillsatt af engelske inrikesministern, och i hvilken komité med Sir William Molnworth till referent hade sutit bland andra utmärkta män dåvarande lord John Russell och Robert Peel. Efter en noggrann pröfning af alla skäl för och emot hade denna komité förklarad att deportationen borde så fort som möjligt afskaffas. Sedan Hans Excellens läst denna skrift, lemnade han mig den tillbaka och sade, att vi icke skulle bry oss om deportation vidare.

Man har vidare talat om, att det vore så grufligt grymt att för bristande laga försvar döma personer till 2, 3 å 4 års allmänt arbete, men jag påstår bestämdt, att detta behöfdes, då bestämmelserna derom infördes. Jag tror emellertid i likhet med Utskottet och Herr Stråle, att vi nu kunna göra många förändringar, som vi då icke kunde göra, just derföre att vi haft dessa strängare författningar. Det är dock icke så farligt, som Herr Hasselrot tror, med afseende på den långa arbetstiden, ty det stadgades redan 1842, att denna kunde förkortas, dels så vida den dömde icke vidare borde anses såsom försvarslös, det vill säga så snart han kunde få en af de der förträfflige husbönderna, och dels så vida han kunnat sammanspara 33 R:dr 16 skillingar Banko, då han äfven genast lössläpptes. Det som emellertid genom förändringen blifvit vunnet, är det, att de blifvit hållna till arbete, och det är detta som varit välgörande i motsats mot den förr rådande sysslolösheten.

Jag tror visserligen, att Herr Hasselrots nya arbetsanstalter möjligen kunna blifva ganska bra, och jag hoppas det till och med; men då man är gammal, så förstår man sig icke rätt på dylika nya påfund utan vill gerna behålla hvad som är pröfvadt genom föregående tidens erfarenhet. Jag befarar emellertid, att man i dylika anstalter icke skall kunna hålla de ifrågavarande personerna till den tukt och Herrans förmaning, som är så nödvändig för deras förande på bättringsvägen. Kunde man deremot komma så långt, att man kunde föreskrifva, att de straffångar, hvilka man icke törs insätta i cell *för hela den ådömda tiden*, och som derföre skola hållas till gemensamt arbete, dock åtminstone vid den bestämda tidens *början* och *slut* finge sitta i cell, så tror jag, att detta mera än något annat skulle bidraga att korrigera dem och således undanrödja svårigheterna för dem att skaffa sig laga försvar, då de blifvit lössläppta.

För öfrigt har jag för de åsigter, som Herr Hasselrot uttalat, mycken respekt, alldenstund jag sjelf sökt att vara filantrop så mycket som möjligt, och jag har till och med varit beskylld för att hafva varit det alltför mycket, men det kan dock icke hindra, att jag vid lösningen af dylika frågor måste sätta mig in i de verkliga sakförhållandena här och annorstädes och lägga dessa till grund för mina åsigter. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Stråle: De uppgifter om fångantalet jag i mitt förra yttrande meddelat grunda sig på en tabell, som jag efter derom framställd begäran erhållit från Fångvårds-styrelsen.

Med anledning af Herr Hasselrots sednaste yttrande torde jag böra erinra, att jag ingalunda obetingadt bestridt lämpligheten af en sådan anordning, hvarigenom frigifne förbrytare kunde anställas i tjänst hos enskilde. Tvärtom måste detta vara något, som man med all ivær bör sträfva att åstadkomma, men jag har tillika sagt, att det finnes vissa frigifna förbrytare och före detta kronoarbetareskarlar, med hvilka ett sådant förfarande icke är tillrådligt, och för dem är det, som andra åtgärder måste vidtagas för att icke den allmänna säkerheten skall äfventyras.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölls.

Föredrogs änyo och bifölls Stats-Utskottets den 29 sistlidne April och 2 dennes bordlagda Memorial N:o 55, angående svenska statens fordran utaf engelska bolaget The Gellivara company limited.

Föredrogs änyo Stats-Utskottets den 29 sistlidna April och 2 dennes bordlagda Memorial N:o 56, i anledning af väckt fråga om påbyggnad af flyglarne till riksdagshuset samt verkställande af åtskilliga andra arbeten inom nämnda hus.

Grefve Mörner, Carl Göran: Här återkommer samma fråga, som vid slutet af förra riksdagen anmäldes till afgörande och nära nog i samma skick, som den då förelåg. Det är nemligen fråga om dels att om- och påbygga sydöstra flygeln och att påbygga den sydvestra, och dels att taga bort den från kansli rummen till Första Kammarrens sessionssal ledande trappa, hvarigenom man beräknat att kunna erhålla ytterligare sex sittplatser i denna sal, samt att låta anbringa en täckt gång utefter hufvudbyggnadens långsida. För min del tror jag, att de penningar, som skulle nedläggas på dessa om- och påbyggnader ej vore så särdeles väl använda. De lokaler, som nu äro upplåtna åt Riksdagens Kamrar, blefvo efter mitt förmenande aldrig fullt ändamålsenliga. Att då göra andra kostnader än de, som äro alldeles oundgängligen nödvändiga, det tror jag icke vara rätt tillrådligt. Den svagaste sidan är den östra flygeln. Om dess dåliga beskaffenhet kan hvar och en öfvertyga sig, ty denna flygel är på yttre sidan stöttad med trästolpar. Detta är något klent; och då en förändring af denna flygel tyckes vara nödig, äfven om Kamrarne endast för en kortare tid komme att vistas inom denna lokal, så skulle jag för min del vilja hemställa, att Riksdagen måtte inskränka sig till att endast bemyndiga Herrar Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att om- och påbygga denna flygel, men lemna det öf-
riga

riga att anstå tills vidare. Om byggnadsföretaget inskränkes till detta omfång, så kommer kostnaden att minska från omkring 55,000 R:dr till 29,558 R:dr. och mig synes, att äfven denna besparing icke kan vara att förakta, särdeles då vi uti ett följande betänkande hafva att emotse en framställning om ytterligare utgifter för värmeledningen i Kamrarnes lokaler. Jag tillåter mig därför att hemställa, att i stället för det förslag till beslut, som Stats-Utskottet framlagt, Riksdagen måtte fatta följande beslut:

“att Riksdagen måtte uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att, så snart nuvarande riksdag slutat, i hufvudsaklig öfverenskommelse med de uppgjorda och af Öfverintendents-embetet granskade och godkända ritningarne jemte dertill hörande kostnadsförslag, låta verkställa om- och påbyggnad af sydöstra flygeln i före detta Rikets Ständers hus, dock med rättighet för Fullmäktige att under arbetets utförande föreskrifva och låta vidtaga de jemkningar i afseende på rummens inredning m. m., som kunna finnas lämpliga och ändamålsenliga, utan att medföra väsendtligare rubbning i den ursprungliga planen, samt med iakttagande i öfrigt att kostnaden för byggnadsarbetet inskränkes inom det därför beräknade belopp, 29,558 R:dr.”

Herr Odelberg: Äfven jag anser, att den tillbyggnad och förändring, som Fullmäktige i Riksgäldskontoret och Utskottet föreslagit, icke på långt när tillfredsställer de fordringar, som Kamrarnes ledamöter kunna hafva på ändamålsenliga sammanträdes-lokaler; och då jag således tager för gifvet, att i en snar framtid ett större byggnadsarbete torde komma att af Riksdagen företagas för att vinna det äsytade ändamålet, så anser jag, att man för det närvarande bör inskränka sig till det ytterst nödvändiga, och dertill räknar jag, lika med den föregående talarne, ombyggnad och möjligen påbyggnad af sydöstra flygeln, hvilken för närvarande är i ett så bristfälligt skick, att man icke kan låta den förblifva i detsamma. Af dessa skäl får äfven jag anhålla om afslag på Utskottets hemställan och bifall till Grefve Mörners förslag.

Herr Ekman, Carl: De båda föregående talarne, hvilka motsatt sig fullständigt bifall till hvad Utskottet i detta betänkande föreslagit, hafva likväl begge erkänt behovet af att något göres vid den sydöstra flygeln. Detta är också alldeles nödvändigt, emedan denna flygel, hvaraf hälften är bygd på fast berg och hälften på lös grund, till följd häraf gått af på midten; och endast derigenom att den blifvit försedd med åtskilliga stöttor har man kunnat, så länge som skett, hindra den ifrån att falla omkull. Vid sådant förhållande och då den lösa grunden för hvarje dag sätter sig mer och mer, och man icke kan veta om ej möjligen en spricka kan uppkomma på någon skorstenspipa och olycka deraf föranledas, så tror jag, att man icke längre bör uppskjuta med vidtagande af åtgärder för nämnda flygels ombyggnad. När nu detta arbete skall verkställas, så har blifvit föreslaget, att man i sammanhang dermed äfven skulle på-

bygga den vestra flygeln, hvilken står på en god grund, och derfore, utan att man behöfver befara någon våda, kan påbyggas till samma höjd, som den sydöstra. Genom de båda föreslagna om- och påbyggnaderna skulle ett väl behöfligt utrymme beredas, såväl till embetslokal för Justitie-ombudsmannen, som äfven möjlighet att inrymma Första Kammarens kansli uti rum, hvilka lågo på samma höjd, som Första Kammarens samlings-sal. Slutligen skulle man äfven genom en sådan byggnad vinna den fördel, att den södra väggen af Första Kammarens lokal, och till en del äfven Andra Kammarens komme att stöta intill uppvärmda rum, hvarigenom de svåra temperaturvexlingar, som Kammaren erfarit, alltsedan den nya lokalen togs i besittning, skulle komma att betydligt förminska. Om dessa byggnader blefve så lagda, som här är föreslaget, komme de icke att utgöra något hinder för att sedermera på den öfriga delen af tomten, söder om gaffarne och nedåt sjön, göra en tillbyggnad, när en sådan blefve af omständigheterna påkallad: i hvilken tillbyggnad nya lokaler kunde beredas för båda Kamrarne. Jag tror saunerligen icke, att vi, som önska, att de åt Kamrarne nu upplätta lokaler skola inom en ej för aflägsen framtid utbytas emot bättre, böra i denna omständighet se något hinder, för att bifalla hvad Stats-Utskottet här föreslagit, ty denna förändring låter mycket väl verkställa sig, utan att i ringaste mån den byggnad, som nu blifvit ifrågasatt, lägger något hinder i vägen dertför. Jag skulle således tro, att det finnes allt möjligt skäl att bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit, och jag anhåller derfore, att Kammaren måtte göra detta. Såsom ytterligare skäl ber jag få nämna att, efter hvad som blifvit mig meddeladt, har Andra Kam-maren redan utan diskussion bifallit memorialet.

Grefve Mörner. Carl Göran: Den omständigheten, att Andra Kammaren utan diskussion bifallit betänkandet, synes mig just icke innebära, att den tagit saken i noggrannt öfvervägande; särdeles då det är så kort tid sedan detta betänkande utdelades, att man till-äfventyrs kan befara, att många icke ens hunnit genomläsa det-samma. Hvad nu den siste värde talarens yttrande angår, så ber jag få erinra, att ett af de skäl han anförde för sydvestra flygelns påbyggnad var, att man skulle bereda utrymme för Justitie-ombuds-mannen och hans expedition. Nu faller det sig emellertid icke bättre, än att Justitie-ombudsmannen skulle, enligt hvad Utskottets betän-kande innehåller, komma att inrymmas i sydöstra flygeln, och såle-des torde man icke behöfva påbygga sydvestra flygeln för att Ju-stitie-ombudsmannen skulle kunna få utrymme i den sydöstra. Jag har visserligen icke varit ledamot af Stats-Utskottet, men jag har dock genomläst detta betänkande. Vidare skulle sydvestra flygeln påbyggas för att bereda utrymme, jag vet ej rätt åt hvem. Utskot-ten hafva under föregående riksdagar haft tillräckligt utrymme, och jag förmodar, att de kunna hafva det under den närmast förestående tiden. Det är påtagligt att en påbyggnad af denna flygel framdeles kunde vara särdeles oäglig, i händelse det blefve fråga om att på södra kanten af denna tomt uppföra en byggnad, icke på sätt Arki-tekten Åbom föreslagit, endast för den ena, utan för begge Kam-

arne, hvartill tomten lemnar tillräckligt utrymme; och då kunde det hända att man behöfde rifva omkull hela flygeln för att få tillräckligt utrymme för nämnda byggnad. I det outhärdliga skicket, hvori frågan för närvarande befinner sig, tror jag att det är bäst att göra så litet som möjligt, och endast det som är oundgängligen nödvändigt. Jag fortsätter därför min anhållan om inskränkning i det föreslagna byggnadsföretaget till endast den sydöstra flygeln.

Herr Ekman: Jag ber att i anledning af den föregående talarens yttrande få upplysa, att, så vida icke den sydvästra flygeln påbygges, så blir det ej tillräckligt många lokaler inom riksdagshuset, för att man i sydöstra flygeln skulle kunna anvisa en sådan åt Justitie-ombudsmannen. Jag tror således, att mitt förra yttrande, äfven om det kan tydas så, som den ärade talaren gjort, likväl kan försvaras.

Deremot kan jag icke tro, att denna fråga, såsom den siste talaren yttrade, behöfver någon ytterligare utredning, ty det finnes der borta på väggen hängande en fullständig planritning till de föreslagna byggnaderna, och det beror på hvar och en af Kammarens ledamöter, som intressera sig för frågan, att taga reda på förhållandet genom att betrakta den. För hvar och en, som det gör, är det klart, hur det är afsedt att ordna den blifvande lokalen. Genom den föreslagna tillbyggnaden skulle vinnas den stora fördel, att Stats-Utskottet, hvilket nu, till följd af de otillräckliga lokaler, som inom detta hus äro detsamma anvisade, måste arbeta till en del uti lokaler, belägna i ett annat hus, komme att få fullt tillräckligt utrymme inom riksdagshuset. Jag fortfar i mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rydqvist: I likhet med de två första talarne anser äfven jag, att förhållandena i denna fråga äro så beskaffade, att man för närvarande icke bör gå längre i byggnadsväg, än att besluta nedrivande och återuppförande af sydöstra flygeln. Allt hvad man derutöver gör, anser jag vara bortkastadt. Äfven efter det förslag, som blifvit framställt för västra flygelns påbyggnad, blir den för Första Kammarans upplåtna lokal på intet vis ändamålsenlig. Man vinner visserligen ett par platser genom att lägga golf öfver den trappa, som nu leder ned till kansliummen, men i stället får man på andra sidan en dörr, som mynnar åt en korridor, och jag beklagar dem af Kammarens ledamöter, som få sig platser anvisade bredvid denna dörr; det kommer att blifva för dem mycket obehagliga platser. Hur man än må ställa med detta riksdagshus, så kan man icke blifva der i tidens längd, icke ens om man påkostar en ny byggnad för 336,000 R:dr. Förr eller sednare måste en ny lokal apteras för Riksdagens Kamrar, och det vill då förefalla mig betänkligt, men ingalunda ändamålsenligt, att onödigtvis bortkasta penningar på lappning af en byggnad, som är och förblifver för sitt nuvarande ändamål oduglig. Af planritningen synes, att de nya lokaler, som genom påbyggnaden skulle beredas, endast blefve ett särskildt stort rum för talmanskonferensen och vidare ett eller annat

ytterligare rum för Stats-Utskottet, som derigenom skulle blifva satt i tillfälle att handlägga alla ärenden under samma tak; men det har nu gått an i så lång tid och utan särdeles olägenhet, att de särskilda afdelningarne haft sina lokaler dels i Statskontoret och dels i riksdagshuset, så att jag tror att Utskottet åtminstone tillvidare och till dess en så stor och rymlig riksdagsbyggnad blifver uppförd, att man deri kan erhålla fullt tillräckliga lokaler jemväl för Stats-Utskottet, bör kunna hjälpa sig fram med de lokaler det hittills haft. Med ett ord, min tanke är, att hur man än må ställa, och hvilka kostnader man än må nedlägga för att förändra dessa två sammanbygda hus till en fullt lämplig lokal för Riksdagen, så kommer det att misslyckas, och att det är en vinst allt hvad man i detta fall kan bespara i anslagsväg, hvarföre det synes mig, att man bör hålla sig till det aldra nödvändigaste och dervid stadna.

Friherre Raab. Adam: Jag föreställer mig, att många bland eder, mine Herrar, hafva samma erfarenhet som jag, att då man för besparings skull vill göra reparationer på en gammal byggnad, så kommer man slutligen underfund med att man gifvit ut i det närmaste samma summa, som det skulle kostat att bygga ett nytt hus. Men det är den skilnaden att huset icke är så väl beläget eller så väl inredt, som det skulle kunnat blifva, i fall man använt samma kostnad på uppförandet af ett alldeles nytt hus. Med denna erfarenhet, vill jag på det högsta afstyrka hvarje icke oundgängligen nödvändig påbyggnad å detta hus, som hvarken har den inredning eller det läge, att det passar för sitt ändamål.

Jag ber likaledes att få erinra derom, att äfven om med en förändrad inredning några nya platser skulle kunna vinnas inom denna Kammare, så skulle dessa blifva så obeqväma, att det vore en verklig bestraffning att sitta på dem. Jag har den lyckan att hafva en ytter-plats och får ofta stiga upp för att lemna rum åt min granne. För honom åter är det högst obehagligt, att antingen sitta inklämd eller nödgas besvara sin granne för att slippa ut. Huru mycket obeqvämare skulle det icke efter nya anordningen blifva för en och annan på venstra sidan, då ledamöterna der komma att sitta tre i bredd med blott en enda utgång.

Det är visserligen sannt, att den summa af omkring 54.000 R:dr, som blifvit föreslagen att användas på dessa byggnader, är mycket mindre än hvad det skulle kostat att bygga ett nytt hus. Men om man till denna summa lägger ränta på ränta till dess att man blifver i tillfälle att kosta på ett nytt hus, så kommer det att utgöra en ej obetydlig del af det kapital, som dertill skulle utgå. För min del kan jag icke föreställa mig, att det nya hus, som för eller sednare måste ifrågakomma, någonsin skulle kunna få en ändamålsenlig belägenhet på en bakgård nedanför detta hus, utan jag tror att man nog kommer att söka upp en bättre plats. Jag instämmer med de Herrar, som yttrat sig emot förslaget, emedan jag önskar, att så litet som möjligt måtte göras. För min del skulle jag helst önska, att man för närvarande sluppe att göra en ombyggnad äfven af den sydöstra flygeln. Men jag har icke något annat förslag att göra, då

jag ej kan känna så noga hvad som behöfs. Jag vill derföre endast tillkännagifva, att i valet emellan att taga den större eller mindre kostnaden, så tager jag den mindre. Men framlägges något projekt, som går ut på att för billigare pris, än det föreslagna, iståndsätta den sydöstra flygeln, så kommer jag att lemna min röst åt detsamma.

Grefve Beck-Friis: Det är ett yttrande af Grefve Mörner, som jag anhåller att få upptaga till besvarande. Han yttrade, att om man i en framtid skulle vilja anskaffa ny lokal för begge Kamrarne på denna tomt, så kunde det hända att man, för att erhålla plats dertill, måste rifva omkull vestra flygeln. Det är sannt att Arkitekten Aboms ritning endast afser lokal för Andra Kammaren, men vi hafva i Stats-Utskottet låtit göra mätningar, hvaraf framgår att tomtens kvadratinnehåll är så stort, att, då man förlägger Kamrarnes lokaler en på hvardera sidan, så har man ändå tillräckligt utrymme, utan att behöfva beröra denna flygel, så snart den icke är längre frändragen än nu är händelsen.

Hvad beträffar den föreslagna ändringen här i salen, så ber jag att få påpeka, att derigenom äfven skulle erhållas den fördel, att Kamrarnes ledamöter finge ett mottagningsrum, der besökande kunde träffa dem, ostörda af vaktbetjeningen. Jag tror nemligen, att efter denna ändring vår vanliga ingång kunde blifva genom klubbbrummen, så att det nuvarande kapprummet mycket väl kunde förändras till mottagningsrum såväl för Andra Kammarens ledamöter, som för främmande besökande. Vi veta alla, huru obeqvämt det nu är, om vi vilja tala något med främmande personer. Gå vi bakom skärmarne, så störa vi talarne i Kammaren, och går man uti kapprummet, så har man vaktnästarna till åhörare.

Hvad Stats-Utskottet angår, så är här sagdt, att det kunde hjälpa sig fram nu lika väl som förut. Det kunde möjligen gå för sig när Utskottet arbetade endast på tre afdelningar, men nu har Utskottet, för att påskynda ärendenas gång, fördelat sig på fyra afdelningar, och fjerde afdelningen har en lokal, som är sådan att den icke är lämplig. Och med den hast, som ärendena nu skola behandlas, än på afdelningen och än i plenum, så måste en mängd handlingar föras fram och tillbaka mellan Statskontoret och riksdagshuset. Äfvenså kommer klubblokaler att lemna plats för ytterligare ett tillfälligt Utskott. Då det nu framlagda förslaget innehåller alla dessa fördelar och på samma gång icke innebär något hinder för att i en framtid uppföra en byggnad, som kan inrymma båda Kamrarnes sanlingslokaler, får jag för min del anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Funck: Här har blifvit sagdt, att nya lokaler förr eller sednare måste anskaffas för Kamrarnes sammanträden, och att detta vore ett skäl att nå inskränka sig till det minsta möjliga, eller, om så kunde ske, att göra ingenting alls. Jag är af alldeles samma mening, att inom en icke alltför aflägsen tidsperiod lär det väl komma i fråga att på ett eller annat sätt anskaffa nya lokaler för Kamrarne. Men jag tror icke, att denna omständighet bör kunna utöfva någon särdeles inverkan på denna fråga, ty hvad som nu egent-

ligen är ifrågasatt, är dels att bygga om en flygel, som är nära att ramla — och derest icke Riksdagen nu skulle besluta sig för nämnda åtgärd, så lära väl, efter hvad jag tror, de auktoriteter, som hafva till åläggande att vaka öfver den personliga säkerheten, komma att ålägga Fullmäktige att nedrifva den — och dels att påbygga den andra flygeln samt göra några mindre ändringar. Och jag hemställer, huruvida icke, ehvad den nya lokalen kommer att byggas antingen på denna plats eller på en annan, denna påbyggnad af sydvestra flygeln bör blifva en följd af den sydöstra flygelns påbyggnad, ty det kan ju ej vara lämpligt att den ena flygeln skall vara lägre än den andra. Jag tror således, att, ehvad nybyggnad kommer att ske eller icke, det i alla fall vore klokt och rätt att nu företaga denna påbyggnad, hvarigenom man komme att vinna åtskilliga här redan antydda fördelar, nemligen tillökade lokaler för Stats-Utskottet, hvaraf detta är i stort behof, samt lokal för Tillfälliga Utskott, Justitie-ombudsmannen o. s. v. Jag tror således, att i afseende på sydvestra flygeln icke några skäl äro framdragna, som synas mig särdeles gällande. Här är antydt ett förslag, hvarigenom Kamrarna å samma tomt skulle kunna erhålla lämpliga samlingslokaler, men denna del af tomten beröres icke af dessa flyglar.

Hvad åter igen beträffar de förbättringar, som skulle komma att vinnas genom anbringandet af den föreslagna gången, så är det redan antydt, att denna skulle komma att i ganska hög grad bidraga att hålla detta rum varmt. Efter min mening komme den äfven att medföra den fördel, att de begge Kamrarnas ledamöter, utan så stora svårigheter, som nu, kunna sätta sig i kommunikation med hvarandra. Huru jag än vänder frågan, så finner jag, att man genom dessa förändringar, som komme att kosta jembförelsevis ganska litet, skulle erhålla en treflig och hjälplig lokal till dess man en gång kan få en ny lokal, hvilket säkerligen kommer att dröja ganska länge.

Jag kan derföre ej finna skäl annat än att i år likasom i fjol tillstyrka detta förslag, som är ordagrannnt lika med det som då framlades.

Grefve Morner. Carl Göran: En föregående talare yttrade, att äfven om man på denna tomt ville uppföra en större byggnad för Riksdagens båda Kamrar, så skulle ritningen visa, att icke den sydvestra flygeln genom denna byggnad komme att beröras, utan likväl vara behöfzig. Jag har icke sett ritningen öfver den ifrågasatta stora nybyggnaden förr än för en liten stund sedan, och således icke hunnit studera densamma, utan endast kasta en blick derpå. Det synes mig emellertid, att då man skall köra in i en gränd, för att komma fram till porten, så är öppningen mellan riksdagshuset och flygeln tilltagen så liten, att det skall fordras en mycket liten vagn, för att komma fram med densamma. För droskor kan denna öppning möjligen vara tjenlig, men ej för andra vagnar, och dessutom har det hela icke den appearance, som jag skulle önskat att finna hos en så dyrbar byggnad.

Man har lagt mycken vikt på att den föreslagna om- och påbyggnaden skulle vara nödig för att bereda ökad utrymme åt Ut-

skotten, särdeles åt Stats-Utskottet, hvilket derigenom skulle slippa att flytta sina papper mellan riksdagshuset och Statskontoret, och tillika anförde man det förhållande, att Stats-Utskottet nu skulle arbeta på flera afdelningar än förut. Jag vet icke riktigt, huru man skulle kunna undgå att flytta papper, som finnas i Statskontoret och som skola begagnas i Stats-Utskottet, äfven om detta finge aldrig så stort utrymme. Det förefaller mig oväntadt, att Stats-Utskottet, som funnit sig så i behof af ökad utrymme, har alldeles kunnat glömma bort, att här finnes en stor boställsvåning. Här bor nemligen på nedra botten en riksgäldskommissarie, som har en ganska prydlig bostad, och jag vet icke hvad som skulle kunna hindra Riksdagen att säga åt honom, att vi behöfva sjelfva disponera denna lokal och gifva honom ersättning i stället. Jag tror icke, att Stats-Utskottets ledamöter skulle förkyla sig, om de komme att begagna samma rum, som han och hans familj i flera år innehaft. Att gifva honom ersättning, skulle kosta vida mindre, än att göra den här ifrågavarande ombyggnaden. Jag tror därför att man först bör se efter hvad man har, innan man bygger något nytt. Jag fortsätter mitt yrkande.

Grefve Hamilton. Henning: Då jag i egenskap af fullmäktig i Riksgäldskontoret haft skyldighet att sätta mig in i denna fråga, torde Kammaren hafva anspråk på, att jag skall yttra några ord derom. Under alla de många öfverläggningar, som i afseende på riksdagshusets ombyggnad förekommit, dels inom Fullmäktige och dels med den arkitekt, som haft sig uppdraget att gå Fullmäktige tillhanda, har jag kommit till den öfvertygelse, att huru denna tomt än må ordnas, får Riksdagen icke der ett för sig värdigt hus. Man kan visserligen bygga vare sig ett stort hus eller två mindre å bakgården och derigenom få utrymme, men sannolikt komme hvarken Riksdagen sjelf eller någon annan att finna ändamålsenligt, att Kamrarnes ledamöter måste passera öfver en gård för att komma in till sin lokal, och äfven om man ej gör afseende på det obeqväma deri, fordrar likväl, om jag så får säga, en viss anständighet att representationen blir inrymd i en värdig lokal. Att åter på en annan tomt uppbygga ett nytt riksdagshus icke blott medför betydliga kostnader, utan det fordras äfven ganska många år innan det hinner fullbordas. Man måste först blifva öfverens om en tomt, som för ändamålet är lämplig, för så vidt man är öfvertygad om att denna icke är det. I sådant fall kunde visserligen inom hufvudstaden finnas flera platser, hvilka vore både prydliga, lämpliga och beqväma. Men icke någon af dessa är till Riksdagens disposition; utan måste man, för att af dem komma i besittning, underhandla vare sig med stadens myndigheter, eller enskilda personer, och besluta ett köp, hvilket redan torde fordra en eller annan Riksdags öfverläggning. Först sedan lokalen är bestämd är det möjligt att få ritning uppgjord, emedan dennas beskaffenhet naturligtvis beror mer eller mindre af det utrymme platsen erbjuder. Har man slutligen antagit ritning och kostnadsförslag, dröjer det likväl ytterligare två eller tre år innan byggnaden kan utföras. Åro dessa förutsättnin-

gar riktiga, så blir det ju nödvändigt att på denna tomt ordna sig så, att man utan allt för stor olägenhet kan stadna der till dess den nya byggnaden blifver färdig. Det är visserligen möjligt att draga sig fram med en påbyggnad allenast af sydöstra flygeln, om behovet af hvars ombyggnad meningarne icke kunna vara delade, då det ej lärer bero på Riksdagen att låta den kvarstå i sitt nuvarande dåliga skick. Genom dess på- och ombyggnad vunne man i främsta rummet nödig säkerhet mot eldfara och mot byggnadens kullfallande, och vidare utan tvifvel någon tillökning i utrymme. Genom att äfven påbygga den andra flygeln, hvilket skulle kosta 13,508 R:dr 63 öre, vunnas, att, på sätt en föregående talare anförde, Justitieombudsmannen kunde inom riksdagshuset erhålla sin lokal; och att detta är af stort behof påkalladt, torde Justitieombudsmannen sjelf, om han här är närvarande, kunna intyga. Visst är, att han och de personer, som tillhöra hans expedition, svårigen kunna under den kallare årstiden vistas i den nuvarande lokalen, utan att vara försedda med öfverplagg och galoscher, enär det är alldeles omöjligt att genom eldning åstadkomma en god temperatur i det hus, der de nu vistas, som, i sig sjelf smalt, har särdeles tunna väggar och är illa försedt. Detta är således ett behof, som Riksdagen nödvändigt på ett eller annat sätt måste afhjelpa, och således, om icke ny lokal uppföres, förhyra en sådan, hvarigenom kostnaderna skulle komma att i ganska betydlig mån ökas. Dessutom är det nuvarande riksdagshuset äfven i andra hänseenden otillräckligt. Så måste t. ex. den för Riksdagens bibliotek anvisade lokal snart utvidgas, emedan utrymmet der är så trångt, att man varit nödsakad att magasinera en del exemplar, som egentligen borde finnas tillgängliga i sjelfva biblioteket. Det är således utan tvifvel, att stora bekvämligheter skulle kunna vinnas genom påbyggnad af den sydvästra flygeln. Frågan är då, om kostnaden därför i sjelfva verket vore illa använd. Jag tror det icke, emedan man utan en sådan påbyggnad måste hyra en annan lokal för Justitieombudsmannen, och dessutom är kostnaden icke större än att, om Riksdagen skulle flytta till en annan plats, huset utan tvifvel genom denna tillbyggnad erhöles ett i samma förhållande ökad värde.

Det har visserligen blifvit ifrågasatt, att man, för att bereda ökad tillgång på rum, skulle låta den i riksdagshuset boende riksgäldskommissarien flytta. Detta låter sig visserligen göra, ehuru icke utan olägenhet, därför att han har tillsyn öfver Riksdagens alla rum och inventarier vid de förändringar, omflyttningar och reparationer, som efter riksdagarnes slut vanligen förekomma, och därför alltid bör vara tillstädes, samt det äfven kan vara fördelaktigt, att huset ej är obebodt mellan riksdagarne. Om man emellertid beslöte sig för att låta honom flytta, så måste i sådant fall en ny lokal åt honom hyras, eller också hyresersättning tilldelas honom; och jag tror, att utgiften därför skulle motsvara räntan på byggnadskostnaden. Det är för öfrigt af vigt, att Riksdagen beslutar huruvida den skall kvarstadna på denna tomt, endast till dess att ny lokal hinner väljas och nytt värdigt hus uppbyggas, och i sådant fall bör man vidtaga de åtgärder, som af Stats-Utskottet blifvit före-

slagna. Anser man åter skäl att på denna samma tomt framdeles vidtaga utförligare förändringar, vare sig bygga ett nytt hus för båda Kamrarna, eller ett särskildt hus för Andra Kammaren, då medgifver jag att det kan vara mindre skäl att nu göra några stora kostnader, ehuru det alltid blifver skäl att göra sådana förändringar, hvarigenom Riksdagen någorlunda erhåller fullständigt och bekvämt utrymme.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande memorialet och dels, af Grefve Mörner, att Utskottets deri gjorda hemställan måtte bifallas med följande förändrade lydelse:

Att Riksdagen måtte uppdraga åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, så snart nuvarande Riksdag slutat, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de uppgjorda och af Öfver-intendents-embetet granskade och godkända ritningarne jemte dertill hörande kostnadsförslag, låta verkställa om- och påbyggnad af sydöstra flygeln i f. d. Rikets Ständers hus, dock med rättighet för Fullmäktige att under arbetets utförande föreskrifva och låta vidtaga de jemkningar i afseende på rummens inredning, med mera, som kunna finnas lämpliga och ändamålsenliga, utan att medföra väsentligare rubbning i den ursprungliga planen, samt med iakttagande i öfrigt att kostnaden för byggnadsarbetet inskränkes inom det derför beräknade belopp, 29,558 R:dr.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till memorialet oförändradt och, då dervid svarades talrika ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Memorial N:o 56, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det af Grefve Mörner, Carl Göran, i ämnet framställda förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 20.

Föredrogs änyo och bifölls Stats-Utskottets den 29 sistlidne April och 2 dennes bordlagda utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtande af mark från Carlbergs och Haga kungsgårdar till utvidgning af Nya kyrkogården utanför Stockholm.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 29 sistlidne April och 8 dennes bordlagda utlåtande N:o 58, i anledning af väckta motioner angående skjutsningsbesvärets ordnande med mera.

1:sta punkten.

Herr von Koch: Då vi äro så nära Riksdagens slut, kan det väl icke vara värdt att påyrka någon ändring i Stats-Utskottets nu föredragna betänkande, men jag tillåter mig dock fästa uppmärksamheten på några förhållanden, som jag tror böra komma i betraktande vid det definitiva ordnandet af denna fråga, som så länge stått på dagordningen. Jag tror, att man skulle kunna komma så långt i afseende på skjutsbesvärets ordnande, att det skulle kunna ske utan någon uppoffring för staten, samt med besparing till stor del af det reservationsanslag å 125,000 R:dr, som nu årligen utgår till lättnad i skjutsningstungan, om man endast kunde förmå sig att gifva landet samma rätt till ersättning för skjutsen som städerna redan åtnjuta. Det kan icke vara riktigt att bestämma skjutspenningarne till lika belopp öfver hela landet, ty deraf uppstå sådana missförhållanden, som att, under det man i vissa småstäder, såsom till exempel i den ort der jag bor, kan köpa hö för 25 å 30 öre pundet och kan erhålla halm nästan utan betalning, men har rättighet att för skjutsen uppbära 1 R:dr 50 öre milen, man deremot på landet i Norrland samt bergslagsorterna, der höet oftast kostar 50 å 75 öre pundet, icke får uppbära mera än 1 R:dr 20 öre milen. Min öfvertygelse är, att, om man nu blott tillåte, att skjutsen finge öfver hela landet bestämmas till högst 1 R:dr 50 öre milen, skulle nästan öfver allt entreprenader kunna inrättas och något tillskott ifrån statens sida knappt behövas. Det förhåller sig så med det nuvarande anslaget af 125,000 R:dr, att detta utgör ungefär 25 öre för hvarje för närvarande i Sverige skjutsad mil, men detta understöd skulle, som sagdt är, sannolikt kunna indragas, om man endast tillämpade den grundsats, som gjort sig gällande vid de nya vägar, hvilka leda till jernvägsstationer, och der visat sig icke medföra några olägenheter, att skjutsen får gälla hvad den kan. Denna grundsats är otvifvelaktigt den enda riktiga, utom längst upp i Norrland, der det ofta är omöjligt att åstadkomma entreprenader. Om man tillika, såsom jag redan nämnt, gifve landet lika rätt med städerna; skulle man slutligen komma derhän, att skjutsbesväret kunde aflyftas från jordbruket och att den svenska landtbrukaren skulle slippa att sjelf åka baklänges bakpå, om han icke har någon dräng, som han kan skicka ut med skjutsen, under det hunden med sin husbonde åka inuti vagnen till folkmötet. Detta yrkande på befrielse från skjutsen är, enligt min tanke, mycket berättigadt, ty skjutsskyldigheten har aldrig varit ett onus, som legat på jorden, utan har endast varit en skyldighet, som ingått i gästgifvares åliggande att mot ersättning för detta, som annat, enligt gällande pris eller *skälig* taxa tillhandahålla vägfärande hvad de kunna behöfva.

Jag har för öfrigt endast velat anmärka, att anledningen, hvarför det af Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län väckta förslag, att skjutsen skulle ordnas länsvis, blifvit afstyrkt af flertalet landsting, är den, att detta förslag afsåg, att kostnaden för entreprenaders upprättande skulle komma att drabba en del hemman, som varit skjutsskyldiga, men hittills *aldrig utgjort skjuts*.

Jag har endast velat uttala dessa tankar, men tror, att för närvarande intet annat resultat kan vinnas, än det som innehålles i Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

2:dra punkten.

Herr Casparsson: Jag anser frågan om förhöjning i skjutslegan för kungs- och kronoskjuts icke vara så utredd som önskligt vore, och jag har icke kunnat blifva öfvertygad om behöfligheten af en sådan förhöjning. Hvad man egentligen anser vara en olägenhet i skjutsningsbesväret är, att man ständigt måste vara beredd på skjutsen och derföre måste hålla hästar i beredskap, men denna olägenhet eger icke rum med kungs- och kronoskjutsen, till hvilken man uppbudas långt innan den skall utgöras. Skjutsen anses under närvarande förhållanden på många orter icke utgöra något onus, och åtminstone måtte detta vara förhållandet i Kronobergs län, ty, då jag reste upp till Riksdagen, var man derstädes särdeles belåten med en skjutslega af 80 öre milen och man förklarade sig icke vilja till entreprenörer öfverlemna skyldigheten och rättigheten att skjutsa, emedan man ansåg den såsom en fördel.

En annan omständighet, som äfven måste beaktas, innan man beslutar en förhöjning af ifrågavarande skjutslega, är den, att en sådan förhöjning skulle medföra ökade utgifter för staten, och då Utskottet förklarat sig sakna tillräcklig ledning för utredande af de belopp, hvarmed vissa anslag i följd af en sådan åtgärd behöfde förhöjas, anser jag frågan befinna sig i ett så outredt skick, att jag får yrka afslag å Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Odelberg: Det är visserligen sannt, såsom den förra tälaren sagt, att allmogen i vissa orter icke anser det vara någon olägenhet att skjutsa utan tvärtom, äfven mot den måttliga legan af 80 öre per mil. Men jag får fästa uppmärksamheten på, att det här icke är fråga om gästgifvareskjuts, utan endast om kungs- och kronoskjuts, som i allmänhet och på vissa orter åtminstone medför en ganska dryg tunga.

Det är nemligen fallet att, då större transporter för kronans räkning skola ega rum, skjutsen ofta måste budas från långt aflägsna trakter, och det är icke ovanligt att de skjutsande få fara flera mil från hemmet till det ställe, der skjutsen skall mottagas. Det är således icke obilligt att kronan betalar skjuts efter samma taxa som

gäller för gästgifvareskjuts, hvilken för de skjutsskyldige icke kan vara så betungande som kronoskjutsen.

På grund häraf yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Till hvad den siste ärade talaren nämnt, att kronoskjutsen ofta budas långa vägar ifrån, vill jag lägga det förhållandet, att skjutsen ofta får vänta många timmar för intet.

Jag måste dock vidhålla hvad jag i mitt sista yttrande antydde, att det icke vore riktigt att fastställa en lika taxa öfver hela riket. På somliga ställen skulle denna komma att anses såsom en vinst, på andra en pålaga. Om man höjde skjutslegan för smålänningar och andra, som gerna skjutsa, skulle dessa kanske vilja till och med tillvälla sig skjutsrättigheten såsom ett privilegium, hvilket borde aflösas.

Ville man göra någon jemkning, anser jag det vara lämpligast om legan för kungs- och kronoskjuts bestämmes efter skjutslegan vid närmaste gästgifvaregård. Skulle detta förslag vinna understöd, så vore det bra, men annars låter jag det fara och yrkar i så fall bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till samma hemställan och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo och bifölls Stats-Utskottets den 29 sistlidne April och den 2 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 59, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. kungörelsen den 11 Maj 1855, angående grunderna och sättet för markgångsprisens bestämmande;

N:o 60, i anledning af väckt motion om indragning af förslagsanslaget till teknisk-ekonomisk beskrifning öfver statens jernvägsbyggnader; och

N:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående postverkets utgiftsstater för år 1872.

Föredrogs änyo Stats-Utskottets den 29 sistlidne April och 2 dennes bordlagda Utlåtande N:o 62, i anledning af Herr C. W. Sjögrens motion, om beviljande af ytterligare understöd för jernvägsanläggningen emellan Nässjö och Oscarshamn.

Herr Faxe: Ehuru med föga hopp om framgång, kan jag dock icke underlåta att yttra några ord i denna fråga.

Stats-Utskottet har stödt sitt afstyrkande utlåtande derpå, att 1869 års Riksdag beviljat en million riksdaler, att utgå sedan banan blifvit färdigbygd, och att derigenom denna bana skulle vara beröfvad förmånen af ytterligare understöd.

Jag kan icke finna detta. Då jag läser den proposition, hvarom 1869 års Riksdag voterade, finner jag den vara af följande lydelse: "— — — Vinner Nej, anser Riksdagen Nässjö—Oscarshamn-jernvägen vara af den vigt, att den må komma i åtnjutande af understöd från staten samt att en million riksdaler anvisas att, sedan banan blifvit färdigbygd, afsynad och godkänd, på sätt Kongl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, tilldelas det för nämnda jernväg bildade bolag, med vilkor att bolaget under innevarande år använder minst en lika stor summa till arbetets bedrivande, och sålunda tillfälle till utkomst beredes åt ortens nu nödlidande och arbetsförtjenst saknande befolkning samt att bolaget i öfrigt uppfyllt de vilkor Kongl. Maj:t för understödets erhållande kan komma att i nåder föreskrifva".

Såvidt jag kan finna, var sålunda det enda vilkoret det, att bolaget skulle bereda arbetsförtjenst åt den nödlidande befolkningen. Det är icke motsagdt, att bolaget ju uppfyllt detta vilkor, och det bör derföre ingalunda vara uteslutet från förmånen att komma i samma kategori som andra enskilda jernvägsbolag.

Jag hemställer om det kan vara rättvist, att detta bolag, som bygger en jernväg med en kostnad af 9,000,000 R:dr, afspisas med ett anslag af en million sedan hela banan blifvit färdig, då deremot en mängd andra fått fördelen af lån till två tredjedelar af jernvägens anläggningskostnad; och jag kan icke tro att dessa äro gagneligare för det allmänna än Oscarshamn-banan.

Man förebrår bolaget att hafva lättsinnigt inlåtit sig i detta företag och gjort upp oklokt kontrakt. Detta är visserligen möjligt; men blir jernvägen en gång färdig, så har ju staten icke någon olägenhet häraf, utan det är de stackars aktiegarne som få draga tungan af sin ovarsamhet.

Jag kan derföre icke inse hvarföre Riksdagen skall vara så ogin mot detta bolag — utan hemställer om det icke kan vara skäl att understödja detsamma, synnerligen som denna jernväg utan tvifvel kommer att bereda statsverket stor fördel genom ökad trafik på stambanorna.

Af sådan anledning anhåller jag om proposition på följande förslag: "att Riksdagen må bevilja Oscarshamn—Nässjö jernvägsaktiebolag ett lån af 1,300,000 R:dr, att utgå till ena hälften under år 1872 och till återstoden under år 1873, med samma vilkor i afseende på ränta och amortering, som vid denna riksdag för dylika lån i allmänhet blifva stadgade, och mot skyldighet för bolaget att för fullgörande af nämnda vilkor ställa sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t vid nådig pröfning deraf godkännes".

Herr af Burén: Det kan icke förnekas, att bolaget för Nässjö—Oscarshamn-banans anläggning tillvägagått med en djerfhet, att icke säga lättsinnighet, som kan anses ganska klandervärd och skulle vara det ännu mera, om ej någon ursäkt kunde finnas i den genom

arbetsförtjensten 1869 lindrade nöden i Småland. Men man kan dock icke undgå att skänka sitt erkännande åt den kraft och ihärdighet, bolaget, med de medel som hittills stått det till buds, bedrifvit arbetet så, att redan inom detta års utgång fem mil kunna för trafik öppnas.

Den stora fördel, som tillskyndas de trakter, som denna jernväg kommer att genomlöpa, och dess strategiska vikt kan icke gerna bestridas och för dem som blifva delaktiga af denna fördel är det emellertid lugnt att veta, att den förr eller sednare kommer till stånd, äfven om det nu ifrågasatta lånet icke beviljas, men det är deremot icke angenämt veta att, om icke bolaget medelst länets beviljande förmår uppfylla sina förbindelser, det i sådan händelse blir engelsmän, som komma att diktera lagarne för banans trafikerande. Det obehag, hvartill utländingars inblandning i våra jernvägsangelägenheter kan leda, är redan tillräckligt bekant för att här behöfva närmare vidröras.

Man har klandrat bolagets tillgöranden och, så vidt mitt minne ej sviker, påstått att de utländska kapital, som till banbyggnaden användas, kosta bolaget 7½ procent och att de utaf bolaget i England utsläppta obligationer nedgått från 78 till 64 procent, ett ömdöme, som sannolikt härleder sig från missledande och otillförlitliga uppgifter.

Jag tror mig dock med säkerhet kunna påstå att detta är ett misstag. Kostnaden för de upplånta kapitalen har icke öfverstigit 6½ procent, och hvad beträffar det yttrande, att obligationerna skulle hafva nedgått från 78 till 64 procent, så finner jag detta så mycket mer besynnerligt, som, några få dagar efter det jag hört ett yttrande i detta syfte, obligationerna, enligt ett mig tillhandakommet telegram, noterades till 79 procent, hvartill de i anledning af i samma telegram omnämnda falska rykten nedgått från 81½.

Dessa falska rykten synas dock genom en egen ödets lek hafva mera gagnat än skadat opinionen i London om Nässjö—Oscarshambanan. Det står nemligen att läsa i "Times", att "man af de förföljelser, hvarför detta bolag varit utsatt, kan sluta till vigten af denna bana, isynnerhet sedan trafiken emellan Öster- och Nordsjön en gång blifvit ordnad" etc.

Med anledning af hvad jag nu yttrat får jag yrka att, med afslag å Utskottets hemställan, Kammaren måtte bevilja Nässjö—Oscarshamns jernvägsaktie-bolag ett lån å 1,300,000 R:dr mot vilkor, som af de båda statsmakterna kunna komma att bestämmas.

Grefve af Ugglas: Den förste talaren utgick från den förut-sättning, att den million, som 1869 års Riksdag beviljade det ifrågasvarande bolaget, icke skulle hafva lemnats såsom egentligt understöd för jernvägsanläggningen utan blott i ändamål att lindra den då i Småland rådande nöden. Han har dragit denna slutsats af orden i voteringspropositionen vid nämnda Riksdag angående denna fråga; men, om han gått till arkunden, Herr Sjögrens motion, och sett efter hvad deri begärdes, skulle han fått upplysning om att blott en mil-lion begärdes för jernvägsanläggningen. Jag medgifver, att det finnes

någon skilnad emellan det sätt, hvarpå understödet begärdes och det hvarpå det lemnades. Det är dock uppenbart att, hade nöden icke varit, skulle aldrig ett bolag, som stått på så lösa grunder, kunnat erhålla något statsbidrag. Man var särdeles tveksam, hurvida detta arbete ens skulle blifva bragt till slut och derföre blef det nödvändigt att stipulera de vilkor, som vid anslaget beviljande fastades.

Om jag icke misstager mig var, då anslaget begärdes, bolagets ställning sådan, att icke mer än 200,000 R:dr kontanta penningar voro tecknade, hvaremot för anläggningen erforderliga materialier tecknats till vida högre belopp. Någon arbetsplan var icke uppgjord och lika fullt hade man, utan att afvakta Riksdagens beslut eller Kongl. Maj:ts sanktion, gjort upp kontrakt med utländska entreprenörer samt äfven börjat bygga för att få saken i gång.

Hela frågan förefaller mig sådan, att jag icke kan annat än säga detsamma här som jag yttrade åt en person, hvilken har att göra med detta bolag, nemligen att jag icke kan finna något annat upp-tänkligt skäl för att Riksdagen skulle bevilja mer än hvad bolaget redan erhållit, än det att Riksdagen, med öppet öga för det lösa i hela planen, dock skulle hafva en slags moralisk förpligtelse att bispjunga ett företag, hvartill den en gång lemnat understöd.

Jag måste verkligen säga att, ehuru jag ömmar för det förhållande som kommer att inträffa, nemligen att de svenska bolagsmännen måste till de utländska entreprenörerna afstå sina aktier, jag dock för exemplets skull anser att det icke går an det medgifva hvad som nu blifvit begärdt. Man måste tänka sig för, innan man kastar sig in i äfventyrliga företag, och jag tror således att Riksdagen, för prejudikatets skull, nu icke bör frångå sitt en gång fattade beslut.

Jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Adam: Icke blott såsom representant för den ort, som här är i fråga, utan såsom varmt intresserad för Oscarshamns samhälle och den trakt, som skulle genomlöpas af denna jernväg, har jag begärt ordet, för att i någon mån söka understödja Herr Faxes förslag.

Jag medgifver visserligen att Grefve af Ugglas anfört ganska riktiga uppgifter om förhållandena vid den tid anslag åt denna bana beviljades: att detta egentligen skedde derföre att man ville lindra nöden i orten, och hoppades man att genom detta understöd kunna bereda arbetsförtjenst till afhjelpande af denna nöd. Arbetet kom visserligen till stånd något sednare än man hade önskat, men många orter blefvo dock härigenom ganska kraftigt understödda.

Grefve af Ugglas har sagt, att det för prejudikatets skull icke går an att bifalla hvad som nu blifvit begärdt. Ja, jag medgifver att, vore detta exempel farligt, skulle han hafva rätt, men jag kan icke tänka mig att, efter det förslag om ordnande af enskilda jernvägsbyggnader som sedermera till Riksdagen inkommit och varit föremål för dess öfverläggningar, något så beskaffadt jernvägsföretag, som detta, skall hädanefter kunna komma i fråga. Det var för att kunna göra upp affären med det engelska bolaget, hvilket skulle släppa till $\frac{2}{3}$ af kostnaden, som bolaget gick något brådstörtadt och

ovarsamt till väga; någon annan möjlighet såg icke detta bolag att få jernvägen till stånd, och det må väl derföre till en viss grad ursäktas om det ingick ett kontrakt, som på båda sidor är föga af- undsvärdt.

Orten förtjenar en jernväg, emedan denna kommer att genomlöpa flera ganska folkrika trakter, och jag kan således icke annat än instämma i den önskan, att banan måtte blifva bygd utan att helt och hållet komma i engelsmäns våld.

Om det vore fråga om att staten skulle åtnöja sig med aktier i bolaget, eller att staten skulle skänka bort några summor, då ville jag icke tala för saken, men Herr Faxes förslag går ut derpå, att lemna bolaget ett låneunderstöd, endast mot den säkerhet som Kongl. Maj:t kunde finna tillfyllestgörande, och då det icke är fråga om att sammanlagda understödet skulle uppgå till ens $\frac{1}{2}$ af anläggningskostnaden, så kan jag icke finna annat än att mycket talar för saken och får derföre tillstyrka bifall till Herr Faxes förslag.

Herr de Maré: Tyvärr fruktar jag, att intet ord kan mildra hvad Grefve af Ugglas yttrat om det lättsinniga sätt hvar på bolaget gått tillväga, de äro fullkonligt rättvisa, och dock tror jag att det *kan* finnas något skäl att lemna understöd åt denna bana, så att den må kunna blifva färdig i svenska aktieegares händer. Om icke, så befarar jag att den i alla fall blir färdig — jag sade med afsigt *be- farar*, ty i så fall kommer hela banan i händerna på ett engelskt bolag "Union Bank," och, med kändedom om det trassel, som uppstått då engelska bolag varit inblandade i industriella företag i andra länder och speciellt i vårt land, synes det icke vara skäl att lemna denna jernväg helt och hållet i ett sådant bolags händer.

Vore det fråga om att gifva direkt understöd eller taga aktier eller att på något sätt blanda sig i bolagets affärer, då skulle jag ehuru obehagligt för mig såsom representerande en del af den intresserade orten, ej kunna annat än afstyrka motionen; men då ingenting annat blifvit föreslaget än att få lån på de vilkor och emot den säkerhet som Kongl. Maj:t kan finna lämpliga, så tror jag det vara skäl att undvika det obehag, som kan blifva följden af att engelsmän blifva egare till banan — och detta inträffar bestämdt, om icke det begärda understödet nu beviljas.

Det är mig ytterst oangenämt att, derföre att jag representerar denna ort, anse mig behöfva uppträda såsom förespråkare för ett bolag, hvars åtgöranden jag icke kan annat än högeligen ogilla; — och ändå yrkar jag bifall till Herr Faxes förslag.

Grefve Hamilton, Henning: En talare har uppträdt för att vederlägga ett påstående, att Oscarshamnbolagets obligationer skulle hafva fallit från 78 till 64 procent. Jag vet icke om denna uppgift blifvit gjord i denna Kammare; men då jag af ett uttryck, som föll- des af mig vid en föregående öfverläggning om denna fråga, hem- tar anledning att tro, att det möjligen är mig den ärade talaren åsyftat, så vädjar jag till protokollet, som måste innehålla något helt annat.

Jag

Jag yttrade nemligen att bolagets obligationer blifvit af ett hus i London öfvertagna till 64 procent, men sedermera utsläppta till 78 procent. Att de derefter stigit till 81 procent är möjligt; men derom har jag aldrig yttrat mig. Man torde finna att hvad jag sagt är något helt annat än att obligationerna skulle fallit, hvilket jag för min del aldrig hört.

Hvad åter beträffar mitt yttrande, att bolaget skulle hafva i sjelfva verket betalat $7\frac{1}{2}$ procent för sina upplånade kapitaler, så är denna uträkning temligen simpel. Om bolaget för 100 pund icke erhållit mera än 64, således årligen för 64 pund får i ränta betala 5, och man dertill lägger kapitalförlusten derigenom, att vid den årliga amorteringen den obligation, för hvilken bolaget erhållit 64, skall inlösas med 100, så blir den effektiva räntan mer än $7\frac{1}{2}$ procent.

Herr af Burén: Jag vill endast säga ett par ord, nemligen att jag förenar mig med Herr Faxé, på det särskild proposition å mitt förslag icke må behöfva framställas.

Friherre Raab, Carl: Då så många representanter från min ort redan uttalat sig till förmån för motionen, torde det vara öfverflödigt att jag yttrade mig; men jag vill dock fästa uppmärksamheten på ett par omständigheter, som måhända ej böra lemnas alldeles utan afseende.

För det första antager jag att Kammaren vid sitt beslut ville stödja sig på rättvisa. Alla de enskilda jernvägar, som blifvit bygda, såsom t. ex. de i Skåne, hafva fått antingen låneunderstöd till $\frac{1}{3}$ af anläggningskostnaden, eller ock $\frac{1}{4}$ såsom anslag, det vill säga med en viss räntebetaling, ställd på framtiden.

När nu denna bana kommer att kosta ej mindre än 9 millioner, men af staten ej erhållit större understöd än 1 million till låns, så är det ju klart, att den är prejudicerad.

Under sådana förhållanden blir frågan om det icke kan vara skäl att med afseende å Oscarshamnbanan följa samma princip som tillämpats vid öfriga privata banor.

Det är framkastadt från flera håll, att bolaget farit fram lättinnigt. Må vara jag nödgas erkänna det och kan ej annat än klandra det därför. Men äfven vi kunna icke fritaga oss från vissa förebräelser, ty jag vill minnas att svenska staten fått sitta emellan på både Ljusne- och Gellivarabolagen.

I allt fall synes det mig angeläget att förekomma att icke banan öfvertages helt och hållet af utländningen, det må nu vara "Union Bank", såsom Herr De Maré antydt eller annan firma.

Alla dessa skäl tala för Herr Faxés förslag, hvilket jag biträder.

Herr Arrhenius: Till hvad Friherre Raab yttrat har jag litet att tillägga. För min del vill jag icke bestrida det väsendtliga af hvad som här uppgifvits beträffande tillkomsten af detta bolag och förhållandena vid den tid, då Riksdagen beviljade detsamma en milions understöd. Men, då man så mycket framhållit de förhållanden,

under hvilka bolaget tillkommit, bör man å andra sidan icke förbise det ädla motiv, som ledde hufvudmännen att påskynda bolagets konstituering, för att på detta sätt bereda arbetsförtjenst åt ortens, genom föregående årets svåra missväxt, så ytterst nödställda befolkning, och för hvilken särskildt statsunderstöd måst lemnas, om anslaget till Nässjö—Oscarshamns-jernvägen icke beviljats med vid detsamma fästade förbindelser, att *under året* använda den lemnade summan till arbetsförtjenst åt ortens nödställda allmänhet.

Då det nu icke är fråga om annat än ett lån, mot samma ränta som staten betalar och mot förbindelse att för detta lån ställa fullgod säkerhet, hvilken af Kongl. Maj:t skall pröfvas, så kan jag icke annat än med min röst biträda Herr Faxes förslag; och jag vågar hoppas att Kammararen så mycket heldre skall bifalla detsamma som Medkammaren redan lärer, med 104 röster mot 68, bifallit Herr Sjögréens motion med en af Herr Gumælius formulerad modifikation, fullkomligt öfverensstämmande med Herr Faxes.

Jag vågar således yrka bifall till Herr Sjögréens motion med det af Herr Faxe föreslagna tillägg.

Grefve af Ugglas: Hvad den siste talaren meddelat beträffande Andra Kammararen kan icke föranleda mig att ändra åsigt, emedan jag anser Andra Kammararens beslut vara både oklokt och farligt.

En talare före honom hoppades att man skulle vara rättvis och drog deraf den slutsatsen att man borde bispringa detta bolag lika så väl som alla andra.

Först och främst är det att märka, att det verkligen finnes flera jernvägsföretag, hvilka kommit till stånd utan statsunderstöd och för öfrigt hemställer jag till nyssnämnde talare huruvida han tror, att om, då bidrag till nu ifrågavarande jernväg förra gången begärdes, anspråk väckts att få lån till $\frac{2}{3}$ eller anslag till $\frac{1}{4}$ af anläggningskostnaden, något af dessa anspråk kunnat bifallas.

Denna anläggningskostnad var nemligen alldeles imaginär och planen var dessutom icke underställd Kongl. Maj:ts pröfning; och jag vågar påstå, att, om också banan upptagits till en kostnad af 9,000,000 R:dr. den icke skulle hafva kostat mera än $\frac{2}{3}$ deraf, om den blifvit bygd af svenska ingenjörer. Jag tror således att svenska staten icke bör bidraga till något premium åt utländska ingenjörer, och då bolaget blott begärt en million riksdaler, utan att då ens uttala någon förhoppning om vidare understöd, samt bolaget således fått allt hvad det sjelf begärt, anser jag all rättvisa vara uppfylld. Oaktadt jag erkänner det sorgliga förhållandet för de svenska delegarne i bolaget, kan jag dock icke annat än afstyrika bifall till dess begäran.

Herr Tornerhjelm: Då fråga angående understöd åt Nässjö—Oscarshamns-banan första gången förevar, mötte densamma starkt motstånd. Man förklarade då, att bolaget icke var af den soliditet, att det borde erhålla något understöd; och den förnämsta orsaken för att understöd verkligen beviljades var den då rådande nöden i Småland. De som då talade för anslaget förklarade likväl, att det-

samma var tillräckligt, och att något vidare understöd icke skulle komma i fråga. Nu har likväl inträffat, att man kommit hitigen och klagat sin nöd och ehuru jag icke vill begagna ordet konsekvens, som egentligen icke kommer i fråga att tillämpas på detta rum, förmodar jag, att Första Kammaren icke skall, för exempliets skull, gå in på att lemna något ytterligare understöd, ty det skulle kunna hända att vi på det viset komma att oupphörligen blifva öfverlupna med begäran om dylika understöd. Jag får därför yrka bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Herr Faxe: Det har blifvit anmärkt af den näst föregående tälaren, att den verkliga kostnaden för denna bana icke är så stor som den blifvit beräknad, utan att de, som bygga denna bana, skulle derpå göra en vinst. Jag tillåter mig dock betvifla, att någon särdeles vinst skall uppkomma, ty man vet, att aktierna säljas för underpris, och det torde deraf vara klart, att de, som deraf skulle taga sin ersättning, långt ifrån att göra någon vinst, icke få hvad de beräknat.

Man har jemväl sagt, att det skulle ligga så stor fara i att nu understödja detta bolag; men jag tror, att erfarenheten af alla de svårigheter, som kommit på detta bolags lott, är tillräcklig att afskräcka andra från att ingå i dylika aftal.

Vidare har man anmärkt, att, då anslag beviljades af en million, var ännu icke planen för anläggningen fastställd. Detta är väl sannt, men planen har sedermera blifvit af Kongl. Maj:t godkänd.

Man har härförutom sagt, att denna million beviljades hufvudsakligen med afseende på den då rådande nöden i trakten; och det är väl möjligt, att de, som då biträdde förslaget, antogo, att något ytterligare understöd icke skulle erfordras. För min del kan jag icke erinra mig, att jag afgaf något sådant löfte.

Här hafva blifvit anförda så många skäl, att det vore mot bolaget obilligt och för det allmänna skadligt att ej bifalla detta anslag, att jag hoppas, i synnerhet då Andra Kammaren bifallit det samma, att äfven Första Kammaren, utan alla skruler, måtte bevilja ifrågasvarande anslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande och dels af Herr Faxe, att Kammaren, med afslag derå, måtte för sin del besluta, att Riksdagen skulle bevilja Oscarshamn - Nässjö-jernvägsaktiebolag ett lån af 1,300,000 R:dr, att utgå till ena hälften under år 1872 och till återstoden under år 1873, med samma vilkor i afseende å ränta och amortering, som vid denna riksdag för dylika lån i allmänhet blifva stadgade och mot skyldighet för bolaget att för fullgörande af nämnda vilkor ställa sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t vid nädig pröfning deraf godkännes.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition

på bifall till Utlåtandet och, då dervid svarades talrika och starka ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande N:o 62, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren detta Utlåtande och beslutar för sin del, att Riksdagen skall bevilja Oscarshamn—Nässjö jernvägs-aktiebolag ett lån af 1,300,000 Riksdaler att utgå till ena hälften under år 1872 och till återstoden under år 1873, på samma vilkor i afseende å ränta och amortering, som vid denna riksdag för dylika lån i allmänhet blifva stadgade och mot skyldighet för bolaget att för fullgörande af nämnda vilkor ställa sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t vid nådig pröfning deraf godkännes.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 25.

Föredrogs ånyo Särskilda Utskottets den 29 sistlidne April och 2 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, i anledning af erhållna återremisser i åtskilliga delar af Utskottets Utlåtande N:o 1 framställda förslag till lag angående den allmänna värnepligten.

Friherre Raab, Adam: Jag kan sannerligen icke undertrycka en yttring af det djupa vemod, som grep mig vid genomläsandet af det nu föredragna utlåtandet, deri Försvars-Utskottet enhälligt förklarar, att de olika beslut, som blifvit fattade i Första och Andra Kammaren, icke kunna sammanjemkas, hvadan hela den stora fosterländska frågan så väl om en utsträckt värnepligt, som om förändrad armé-organisation skulle vara för denna riksdag förfallen.

Riksdags-ordningens 63 § 2 mom. lyder: Stadna Kamrarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall Utskottet söka att de olika meningarne, så vidt möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till Kamrarne inkomma.

Då grundlagen således bjuder att, äfven der de båda Kamrarnes särskilda beslut äro *hufvudsakligen* olika, skall Utskottet, så vidt möjligt är, söka sammanjemka dem, och derom till Kamrarne med förslag inkomma, tror jag mig icke fela i min uppfattning af grundlagens anda och mening, att Utskottet också bort uppställa ett sammanjemkningsförslag. Grundlagen har ju i bedömandet af sam-

manjemkningens möjlighet lemnat den största latitud, då den föreskrifver, att den skall försökas äfven der beslutene äro hufvudsakligen olika.

Om man nu rådfrågar 4:de momentet af ifrågavarande paragraf (63), hvilket angifver förhållandet då en fråga skall anses hafva förfallit, — så synes mig uppenbart af de ord, der äro begagnade, nemligen efter den behandling ofvan nämnd är, att en fråga i allmänhet icke får anses förfallen förr än efter det Utskottet först fullgjort sitt i 2:dra momentet föreskrifna åliggande att sammanjemka meningarne.

Det må vara djerft att, då insigtsfulla män, som de, hvilka äro ledamöter i Utskottet och särskildt då dess ordförande är samme högtaktade man, som författat grundlagen, förstått dess påbud på ett sätt, nu tvista med dem i påståendet att dessa påbud bort på annat sätt tolkas, men det må förlätas mig, att jag i en så vigtig fråga, som denna, på hvars lösning fäderneslandets ve eller väl kan bero, icke böjer mig för någon auktoritetstro, utan tillåter mig strikte hålla mig till de ordställningar, jag åberopat.

Men nu kan Utskottet möjligen erkänna, att jag visserligen har rätt i min uppfattning af grundlagens anda, men att det ligger ett förbehåll i 2:dra momentet och hvilket jag icke inrymt tillräcklig betydelse — det heter nemligen, att sammanjemkning skall ske "*så vidt möjligt är*," men Utskottet har icke funnit det möjligt.

Se der äro vi inne på ett ganska rymligt område, nemligen godtyckets — och godtycket är här beroende af den mer eller mindre goda viljan. Icke så till förståendes, som skulle jag anklaga någon att brista i god vilja att befrämja fosterlandets gagn, men jag befarar, att denna goda vilja låtit fångsla sig af en å ömse sidor förherrskande ovilja att gå hvarandra till mötes.

Om jag emellertid nödgas erkänna, att det högloffliga Utskottet haft den på villkoret: "*Så vida möjligt är*," fotade rättigheten att få förklara Kamrarnes olika beslut omöjliga att sammanjemka, hvilket beror på ledamöternes subjektiva tycke, kan jag derföre icke anse detta deras tycke i någon mån bindande för deras principaler, Kamrarne. Och jag är öfvertygad, att, om Kamrarne skulle yttra den opinion, att en sammanjemkning kan och bör försökas, samt i sådan syftning återremittera utlåtandet, Utskottet skall ådagalägga möjligheten att framkomma med ett förslag, derå skäligen afseende är gjort på hufvuddragen i hvardera Kamrarnes beslut.

Låt oss nu se till hvilka de hufvuddrag äro, som skulle sammanjemkas.

Båda Kamrarne äro i det närmaste ense om sjelfva värnepligtslagen, men skilja sig deruti, att, då Första Kamraren antagit den utan alla förbehåll, har Andra Kamraren dervid fästat vilkor.

Men hvilka äro hufvuddragen i dessa vilkor? Icke äro de att söka i föreskriften, att indelningsverket skall om femton år upphöra — sjelfva upphofsmännen till detta, efter min förmening, af rotehållare-intresset allt för anspråksfulla förslag hafva ju sjelfva öppet förklaradt, att dessa femton år "icke voro deras sista ord".

Hufvudsaken af hvad rotehållarne, såsom vilkor för värnepligts-

lagens införande äska, torde väl således ligga i tvänne fördelar: nemligen dels någon lindring i sjelfva rotehållsbördan, dels rättigheten att aflösa hela detta onus.

Hvad innehåller nu den skrifvelse, Första Kammaren beslutat, om ej en uttryckt benägenhet att göra någon eftergift för båda dessa ansprak? Eller hvad annat kan väl åsyftas med den strofen: "*det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfrervägande " hvilka åtgärder må finnas nödiga för en sådan utveckling af stamtruppen, att den må blifva fullt tjenlig såsom stöd för den betydliga beväringstyrka, som med densamma till följd af den nya värnepligtslagens antagande kommer att införlifvas; och att ur dess led ett tillräckligt underbefäl må vara att hemta"*; — hvad kan väl denna strof i sig innebära annat än att ett förändradt rekryterings-sätt måtte införas, så att ynglingar med bildning och intelligens måtte kunna fästas i ledet, för att kunna bildas till befäl? Med ett annat rekryterings-sätt följer ock oafvisligen ett annat aflönings-sätt, och då kommer man just in på hvad de fem reservanterne åsyftat, nemligen bestämmande af en vakansatgift, som det skulle stå rotehållaren öppet att erlägga i stället för att hålla soldat.

Hvad sedan beträffar lindring i rotehållarnes skyldigheter, hemställer jag om någon annan förnuftig mening kan vara åsyftad med följande ord i Första Kammarens beslutade skrifvelse: "*samt i sammanhang dermed det ordnande af rust- och rotehållares åligganden, som af förändringen i förenämnda hänseende må blifva påkalladt*", än just en lindring i sjelfva bördan? Jag ber dervid få erinra om, att under sjelfva debatterna i frågan och särskildt i striden emellan Herr Björnstjernas och Herr von Ehrenheims förslag, motiverades detta sedanres företråde — jag tror af alla som yttrade sig för detsamma — med framhållande af billigheten deri, att någon lindring medgäfves med afseende ej blott å den utan allt tvifvel förestående ökade kostnaden vid indelta stammens rekrytering. m. m., om den komme att underkastas större vapenöfningar, utan ock derpå, att 1869 års Kongl. förslag hade erkänt befogenheten af lindring.

Hvad åter angår den af Andra Kammarens majoritet yrkade rättigheten att aflösa hela bördan, vill jag väl icke påstå, att något direkt medgifvande dertill ligger i ordställningen af den skrifvelse, som Första Kammaren beslutat — vet icke heller hvad Herr von Ehrenheim, som föreslog den, och de Herrar, som ifrade för densamma, afsågo; men det vågar jag påstå, att skrifvelsens innehåll ingalunda utesluter eller lägger något hinder i vägen för en aflösning; tvärtom kan en aflösning särdeles väl inrymmas i "ordnandet af rust- och rotehållares åligganden". — Dertill kommer också att, då staten har en stor skuld på sin egendom, jernvägarne, ett ypperligt tillfälle erbjuder sig att konvertera statens tillgång i dess nu egande fordran hos rust- och rotehållare till en annan, snart sagdt oförytterlig tillgång i dess jernvägar.

Om jag icke allt för mycket felat i denna min uppfattning af den betydelse, som Första Kammarens beslutade skrifvelse må anses innebära, så läser väl icke med någon befogenhet kunna påstås, att den står i sådan strid till hufvudsakliga syftningen af Andra Kammarens beslut, att icke en sammanjemkning vore möjlig, såvida ej å

ena sidan ett halsstarrigt vidhållande af öfverdrifna anspråk och å den andra utkräfvandet af heia den lagliga rätten deremot lägga öfverstigliga hinder. Men det vore en stor förnärmelse mot båda Kamrarne och särskildt mot hvarje dess ledamot att misstänka det rechthaberei å ena eller beräknad egen fördel å andra sidan skulle utgöra hinder för den stora frågans lösning. Hvarje uppskof dermed är förenadt med en våda, som icke kan uppskattas i penningar. Hade Frankrike 1866 lyssnat till marskalk Niels förslag om allmän värnepligt och ty åtföljande öfning, hade det sannolikt sparat sig ej blott sina milliarder, utan skymfen af sitt förfärliga nederlag — och hvad betyder åter den lilla förtrytelsen att gifva efter för anspråk, äfven om man anser dem öfverdrifna eller obefogade, då de kunna mätas med några hundra tusen Riksdaler, mot den olycka, som kan, om vi spilla vår tid i resultatlösa inbördes tvister, öfvergå oss alla och drabba den oskyldige lika tungt som den skyldige? — Hvad båtade då för den ene att skylla på den andre? Alla finge vi upp-bära samma elände, samma förödmjukelse — alla blifva lika bittert klandrade af andra nationer för vår försumlighet. — Vi blefve då betraktade, alla öfver en kam, såsom ett folk, hvilket "ärft hjeltars land, men deras dygder glömmes". — Detta omdöme hvilat öfver det fallna Polen och hotar det hemsökta Frankrike, änskönt vi väl kunna antaga, att det stora öfvervägande flertalet i hvarterdera landet varit och äro laglydige, fredlige och idoge medborgare.

Må man icke lugna sig vid den sirénsång, som vill dåra oss med förhoppningen om en långvarig fred, den det kan bero af oss sjelfva att få behålla, äfven om vi icke äro så rustade och så väpnade att vi kunna vara herrar i eget hus. En blick på kartan skall öfvertyga oss att vårt läge — annars afundsvärdt i många hänseenden — skall göra en annektion begärlig för den stormakt, som vill spela herre i Europa och med den raska fart, i hvilken omgestaltningen af Europeiska statsförhållandena under sednare åren gått, ho vet när vår tinna slår?

Än mindre må man urskulda sig dermed, att Riksdagen nu nal-kas sitt slut. Det vore en ärekränkning mot de män, som mottagit förtroendet att vara folkets ombud, om man skulle föreställa sig att de för enskilda angelägenheter rymde fältet och lemnade det dyra älskade fäderneslandet i sticket!

Jag yrkar därför återremiss!

Herr Hasselrot: Icke heller jag kan tillbakahålla den anmärkning, att, efter mitt förmenande, det Särskilda Utskottet hade kunnat och bort åstadkomma ett sammanjemkningsförslag i denna fråga. Båda Kamrarna hafva nemligen beslutat en ökad värnepligt och detta utgjorde hufvudsaken i Kongl. Maj:ts proposition. Andra Kam-maren har gjort detta med vilkor, att indelningsverket skulle upphävas inom 15 år, då deremot Första Kamraren gjort det utan alla vilkor, men vid detta beslut fogat beslutet om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvars innehåll jag fattat så, att Kamraren deri anhöll, att Kongl. Maj:t måtte tillse, huruvida icke ersättning borde lemnas rust- och rotehållare för den ökade tunga, som skulle drabba dem genom

den nya arméorganisationen. Jag säger med flit icke lindring utan ersättning, hvilket jag anser vara det rätta uttrycket. Jag tror således, att, om Utskottet framlagt ett sådant förslag, att den ökade värnepligten skulle vara Riksdagens beslut, men med sammanjemkning af de olika villkoren, skulle frågan kunna blifva löst vid denna riksdag. För min del anser jag, att denna ersättning eller lindring skulle bestått deruti, att rust- och rotehållarne fortfarande skulle hålla soldaten och ryttaren med hus och jord enligt knekte-kontrakten, deremot Staten, liksom den förut öfvertagit passevolansen, åtog sig att betala legan och den ökade lön, som af den nya arméorganisationen blefve en följd. Om ett förslag i denna riktning blifvit framställt, synes det mig möjligt, att detsamma skulle blifvit antaget.

Jag tror visserligen icke, att något kan vinnas genom en återremiss; men jag har icke kunnat underlåta att uttala dessa mina tankar för Kammaren.

Friherre De Geer: Den förste talaren ville åt föreskriften i 63 § Riksdags-ordningen gifva en sådan tolkning, att det skulle varit Utskottets ovillkorliga skyldighet att inkomma med ett förslag till sammanjemkning af Kamrarnes i denna fråga fattade skiljaktiga beslut. I detta fall är jag af en olika mening.

En sådan ovillkorlig skyldighet skulle möjligen kunnat härledas af den föreskrift, som i gamla Riksdags-ordningen fanns i afseende på Utskottens skyldighet att, då Stånden stadnade i olika beslut, inkomma med sammanjemkningsförslag. Det stadgades nemligen i 73 § af 1810 års Riksdags-ordning, att vid berörda förhållande skulle det *åligga* Utskott så nära som möjligt sammanjemka Ståndens skiljaktiga beslut, då deremot, enligt ordalagen i 63 § nu gällande Riksdags-ordning, Utskottet skall *söka*, att de olika meningarne, *så vidt möjligt är*, sammanjemka. Deri synes mig ligga den bestämda skillnaden, att man af Utskottet i sistnämnda fall ej fordrar mera, än Utskottet anser vara möjligt.

Deremot är jag ense med de båda föregående talarne i det afseende, att något formellt hinder ej funnits i förevarande fall för Utskottet att föreslå en sammanjemkning, i händelse Utskottet hade kunnat utfinna en sådan, emedan, såsom riktigt blifvit anmärkt, en sammanjemkning kan ega rum, äfven om Kamrarne stadnat i hufvudsakligen olika beslut, hvilket här är fallet.

Att uppgifva en allmän regel, då en så beskaffad sammanjemkning bör anses möjlig eller ej, tror jag vara förenadt med öfvervinneliga svårigheter. Jag tror, att man för hvarje konkret fall måste se till hvad som är att göra. Men i allmänhet torde svårigheterna att åstadkomma en sammanjemkning vara mindre beroende af de större eller mindre olikheterna i de slut, hvori hvardera Kammaren stadnat, än deraf huruvida besluten stöda sig på olika grunder, eller grunder, som kunna med hvarandra förenas. På samma sätt, som det genom vår gällande allmänna lag i 23 kapitlet Rättegångs-balken är föreskrifvet, att, om i tvistemål en kollegial domstols ledamöter äro af olika meningar i en fråga, blir ärendets utgång beroende af det flertal ledamöter, vilkas yttrande stödt sig på samma grund,

utan att derföre dessa ledamöter nödvändigt behöft stadna i alldeles samma slut, på samma sätt har man, vid de fall, då det gäller att sammanjemka Kamrarnes skiljaktiga beslut, att hufvudsakligen stödja sig vid sjelfva de åsikter, som legat till grund för besluten. Men här är nu händelsen, att båda Kamrarnes beslut hvila på alldeles olika grunder. Under det Första Kammarens beslut är bygd på indelningsverkets bibehållande, har Andra Kammaren helt och hållet förkastat denna grund. Och ej nog med att Kamrarnes åsikter äro skiljaktiga med afseende å den militäriska och ekonomiska delen af frågan, utan de äro så fullkomligt olika, att under det att Första Kammaren ansett det vara orättvist mot öfriga samhällsklasser att upphäfvä indelningsverket, så har Andra Kammaren ansett det vara en orättvisa mot rust- och rotehållarne att bibehålla det.

Det var under sådana förhållanden, som Utskottet ej kunde finna någon möjlighet att framställa ett sammanjemkningsförslag, som kunde hafva den ringaste utsigt att vinna Kamrarnes godkännande. En sådan sammanjemkning skulle, efter hvad de båda föregående talarne antydt, vara att söka antingen i ett förslag, som hade en viss likhet med det af de fem reservanterne inom Utskottet mot dess förra betänkande framställda förslag, hvilket syftade på en förändring i indelningsverket eller i ett förslag åsyftande lindring i indelningsverkets börda. Men då de fem reservanternes förslag redan en gång varit föremål för fullständig granskning inom Kamrarne och ej lyckats tillvinna sig ens Första Kammarens majoritet, och i Andra Kammaren knappt vunnit något understöd; och då lindringsförslaget ej lyckades vinna Andra Kammarens majoritet och ej vann något understöd i denna Kammare, hemställer jag, huruvida det kunnat vara någon utsigt att, om Utskottet inkommit med ett sammanjemkningsförslag i något af dessa syften, sådant skulle kunnat vinna godkännande.

I afseende å förhoppningarne att vinna något genom ett sammanjemkningsförslag, torde det vara tillräckligt att upplysa derom, att, enligt hvad som försports från Andra Kammaren, har densamma redan utan diskussion lagt Utskottets anmälan i ämnet till handlingarne. För så vidt Kammaren skulle vilja besluta en återremiss af betänkandet, hvilket naturligtvis står Kammaren fullt öppet, hemställer jag, om ej — vid det förhållande, att Utskottet i ett betänkande, mot hvilket ingen reservation framstälts, förklarar det öfvergå sin förmåga att göra en sammanjemkning — en återremiss borde vara åtföljd af ett förslag, som kunde antagas åtminstone vinna denna Kammares bifall. Ty en återremiss, deri Kammaren skulle uppdraga åt Utskottet att sammanjemka meningarne, men ej bestämdt antyda i hvad riktning sammanjemkningen skulle ske, tror jag ej skulle bibringa Utskottets ledamöter bättre förmåga att lösa frågan, än hvad detta Betänkande redan gifver vid handen.

Friherre Sprengtporten: Jag har visserligen ej något synnerligen att tillägga till hvad de två förste talarne yttrat, men ber att få säga några ord med anledning af den siste talarens uttalade mening, „att denna fråga, genom Kamrarnes i densamma fattade skiljaktiga beslut, hade inträdt i det stadium, att en sammanjemk-

ning af dessa olika beslut vore för Utskottet omöjlig att åstadkomma.“

Hufvudsaken i det framställda förslaget till vårt landtförsvars ordnande var den nya värnepligtslagen, och beträffande densamma har Utskottet gifvit tillkänna, att Utskottets hemställan i detta hänseende blifvit af begge Kamrarne bifallen, endast med några få förändringar.

I fråga om den grundsats deremot, som Utskottet hade gjort gällande, angående indelningsverkets upphörande, hafva Kamrarne visserligen stadnat i beslut af olika beskaffenhet, i det Första Kamraren beslutat det Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande i hvad mån en viss lindring i rust- och rotehållarnes *blifvande* åligganden borde ifrågakomma och härom göra nådig framställning till Riksdagen, och Andra Kamraren beslutat, att en lindring i deras *nuvarande* åligganden skall ega rum. Det är således äfven i denna del icke så stor skilnad emellan Kamrarnes beslut. Andra Kamraren har sagt på hvad sätt lindringen skall ske. Första Kamraren har ej sagt huru den skulle ske, men erkänt principen och underställt frågan Kongl. Maj:ts nådiga pröning. Och då de grunder, på hvilka besluten hvila, ej förete större skiljaktigheter, tror jag att det icke saknats anledning för Utskottet att framkomma med ett förslag till sammanjemkning. Då nu emellertid förhållandet är sådant, att frågan redan är afgjord af Andra Kamraren, der Särskilda Utskottets betänkande utan diskussion blifvit lagdt till handlingarne, befarar jag visserligen att något vidare här icke återstår att vinna.

Men såsom ett uttryck af den öfvertygelse jag hyser, att man hade bort göra något, för att gå Andra Kamrarnes önskningsar till mötes, får jag förena mig i den anhållan Friherre Raab framställt om återremiss.

Grefve af Ugglas: Hvar och en af oss, mine Herrar, torde visserligen dela den känsla, åt hvilken Friherre Raab i början af sitt anförande gifvit ett uttryck. Det är nemligen med djupt vemod vi finna en fråga sådan som denna, till följd af den behandling, den rönt inom Kamrarne, fallen. Men deremot synes det mig vara alldeles oomtvistligt, att ej Utskottet nu kunnat förfara annorlunda än som skett; och det derföre, att de begge Kamrarne i detta ärende ställt sig på alldeles olika ståndpunkter och behandlat — att jag så må säga — hvar sin olika fråga. Första Kamraren har behandlat försvarsfrågan, den har funnit, att stammen behöfde förstärkas och anhållit, att Kongl. Maj:t måtte tillse, huru i sammanhang dermed den ekonomiska delen af saken måtte kunna ordnas. Andra Kamraren har behandlat en ekonomisk fråga och förklarar sig angående försvaret ej vilja fatta beslut, förr än denna ekonomiska fråga är afgjord. Båda Kamrarne hafva sålunda utgått från så helt och hållet olika uppfattning af detta ärende, att någon möjlighet att sammanjemka deras åsikter synes mig ej för Utskottet hafva förefunnits.

Men då jag begärt ordet, anhåller jag, att, innan diskussionen i denna fråga afslutas, få yttra några ord angående en missuppfattning, som både utom och inom Representationen sökt göra sig gäl-

lande, och hvilken möjligen, om den ej blir bemött, kan få gälla såsom ett axiom. Man har nemligen velat påstå, och en representant här i Kammaren har förklaradt, att äfven *Första Kammaren* skulle genom det beslut, den fattat, hafva medverkat till frågans uppskjutande i en obestämd framtid. Det är detta jag vågar bestrida. Den skrifvelse, som *Första Kammaren*, för sin del, antog, skulle, derest den blifvit Riksdagens beslut, ej lagt hinder i vägen för någon del af det organisationsförslag, som Kongl. Maj:t framlagt, att genast träda i verket och vinna tillämpning. Och detta af den enkla anledningen, att skrifvelsen afsåg, ej någon förändring i den organisation, Kongl. Maj:t föreslagit. utan endast en utveckling af densamma. Och, mine Herrar! derom torde ej meningarne vara delade, att ej denna, likasom ingen annan så omfattande organisationsplan, med ens kan framstå såsom ett fullt afslutadt verk. Det är tvärtom gifvet, att mycket deri till en början måste återstå outveckladt. Och det torde vara mera än antagligt, att Kongl. Maj:t för tillfället hade undanskjutit åtskilligt, för att ej ännu mera förveckla frågan; och särskildt var det alldeles gifvet, att, beträffande stammen, var slutordet ännu ej uttaladt.

Alltmer som diskussionen här pågick, då vi förehade denna fråga till afgörande, torde det hafva blifvit för hvar och en klart att, för så vidt den stora uppgiften, som detta förslag hade ställt på den allmänna värnepligten, i verkligheten skulle träda fram ur rullorna, man måste, om jag så får uttrycka mig, gifva åt denna massa märg och ben, senor och liiskraft. Det framgick alltmer att, för att skapa en armé med full stidsduglighet och inre sammanhang, fordrades det ovilkorligen att åt stammen gifva en öfning, så betydande, att den förvandlades till, snart sagdt, en kader af underbefäl, och en omsättning sådan, att den ej allenast kunde bereda tillgång till nödigt reservbefäl, utan äfven till ledare för landtstormen.

Men lika gifvet var det ock. att bibringandet af så ökad öfning ej kan ske med mindre rust- och rotehållarnes nuvarande skyldigheter ökades. Och det tyckes vara den allmänna åsigten här i Kammaren att, om man också med allvar borde tillbakavisa det anspråk, som sökte göra sig gällande från detta håll, och hvilket i Utskottets betänkande funnit ett uttryck, att nemligen på andra samhällsklasser kasta den börda, som nu hvilade på rust- och rotehållare, att, säger jag, ehuru väl man ansåg detta anspråk böra tillbakavisas såsom obefogadt, skulle det å andra sidan ej ligga billighet och rättvisa i, att låta desse rust- och rotehållare af den nya bördan draga tyngre andel än öfriga medborgare. Det var på dessa förhållanden, den af Kammaren beslutade skrifvelse var afsedd att fästa uppmärksamhet, och samma syfte hade äfven det skrifvelse-förslag, reservanterne framställt, likasom det yrkande, som framställdes om återremiss, genom hvilken sistnämnda man ansåg, att ett definitivt beslut redan vid denna riksdag skulle kunna komma till stånd. Men det skäl, som föranledde oss att understödja skrifvelsen och ej söka att åstadkomma ett beständt beslut i denna del, var att vi funno denna fråga så ömtålig, att vi ej tilltrorde hvarken Utskottet eller Riksdagen att kunna, i afseende å sättet för dess lösning, träffa det lämp-

ligaste, utan ansågo, att densamma åt Kongl. Maj:ts lugna och insigtsfulla pröfning borde öfverlemnas.

Vi få ej dölja för oss att en sådan omgestaltning af värnepligten ovilkorligen medför stor rubbning i indelningsverket. Detta finnes ej i Kongl. Maj:ts förslag uttaladt, utan tvärtom skulle man af åtskilligt deri kunna draga en annan slutsats. Jag yttrar detta ej såsom ett klander mot Kongl. Maj:ts proposition, utan blott för att framhålla, det jag för min del anser, att det ej finnes någon möjlighet att gifva åt indelningsverket en sådan utveckling, att det duger för den nya beväringinstitutionen, med mindre man med afseende å uttagning och öfning af beväringen ställer sig på den grund, som Landtförsvarskomitén uppställt. Men som den princip af lottning, på hvilken detta förslag var bygd, mottogs med så mycken ovilja, måste man öfvergifva detta och foga sig efter omständigheterna. Och då så är, bör man vara så mycket mera vaksam, att man ej upplöser mera af det närvarande, än behofvet oundgängligen kräfver.

Den skrifvelse, Första Kammaren beslutat, är till följd af Medkammarens beslut tillintetgjord, men jag hoppas och tror, att Kongl. Maj:t i allt fall skall vid det förslag, som vid en kommande riksdag framläggas, uppmärksamma densammas innehåll och, med hänseende dertill, åt det nya förslaget gifva ej blott större kraft och fulländning, utan äfven lägga ned deri en rättvisa, som man möjligen kunde förebrå det nuvarande att ej ega.

Jag anhåller, att det föredragna betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Grefve Hamilton, Henning: Efter den utredning, som Ordföranden i det Särskilda Utskottet gifvit åt frågans förhållande till grundlagens bestämmelser, har jag ej mycket att tillägga, och kunde således afstå från att yttra mig, om jag ej i så måtto delade de förste talarnes åsichter, att jag skulle anse Första Kammaren i högsta måtto fela, om den lemnade åsido något medel att åt denna för fäderneslandet så viktiga fråga bereda all den utveckling och framgång, som vid denna riksdag vore möjlig. Hade jag ringaste förhoppning, att en återremiss skulle kunna verka till ett sådant mål, vore jag ej den siste att med min röst dertill bidraga.

Då vi betrakta Grundlagens bud, i afseende å Utskottens åliggande att sammanjemka Kamrarnes skiljaktiga beslut, måste vi erkänna, att i föreskriften, det en sammanjemkning bör ske, *så vidt möjligt är*, ligger ett vädjande till Utskottsledamöternes omdöme och goda vilja; onekligen till bådadera, ty vi måste erkänna, att med en mycket god vilja kan man utsträcka möjlighetens gränser vida längre än der en så beskaffad vilja ej finnes. Att hos Utskottets ledamöter vilja ej saknats, vågar jag försäkra. Men det finnes en gräns, öfver hvilken man ej kan komma, och jag tror det vara af vikt, att Kamrarne tillse, att Utskotten vid sina sammanjemkningsförslag hålla sig inom densamma, som betecknas af Kamrarnes beslut eller af de åsichter, som för dessa beslut legat till grund. Utskotten böra ej tillåtas att något lägga till eller taga ifrån, eller att fantisera för att såmedelst kunna åvägbringa en sammanjemkning. Jag vet nog, att

någon gång den frestelsen kan finnas, om frågan är af den beskaffenhet, att man gerna skulle önska dess lösning.

Om vi nu betrakta de två särskilda frågor, som innefattas i Utskottets betänkande N:o 1, förekom i första rummet, enligt den föredragningsordning, som här var bestämd, bevaringslagen. Denna godkändes i hufvudsakliga delar af båda Kamrarna och deri skulle således väl en föreningspunkt synas ligga. Men den stora skilnaden mellan Kamrarnes beslut i denna del var, att Andra Kammaren dervid fästade ett vilkor, och Första Kammaren just lade en synnerlig vikt på, att värnepliktslagen skulle utan vilkor antagas, för att derigenom skulle tillkännagifvas Kammarens beredvillighet att, utan afseende å en eller annan fördel, åtaga sig den ökade börda, som fäderneslandets försvar kräfde. Hade båda Kamrarne fäst vid värnepliktslagens antagande vilkor och dessa vilkor ej gått i alldeles motsatt syftning, torde det utan tvifvel nu varit Utskottets pligt att till det yttersta försöka, om ej i dessa vilkor en sammanjemkning vore möjlig, så att båda Kamrarne kunde förena sig i ett gemensamt beslut, men mellan ett vilkor, och den mening, som bestrider detta, icke blott för dess innehåll, utan derföre att det *är ett vilkor*, torde någon sammanjemkning ej kunna ega rum.

I afseende på den andra frågan, eller den om sjelfva arméen, har Andra Kammaren beslutat indelningsverkets upplösning efter viss tid. I denna del har Första Kammaren ej vidare yttrat sig än, att den, genom afslag på Utskottets betänkande och antagande af en utaf Herr von Ehrenheim föreslagen underdånig skrifvelse, har visat, att den ogillade detta upphäfvande af indelningsverket. Här stodo ock mot hvarandra två stridiga åsichter ej blott i detaljfrågor, i hvilka man kunde antaga en jemkning vara möjlig, utan i sjelfva grunden för vårt blifvande försvar.

Hade man nu alldeles kunnat afse från den första frågan, eller om vilkoret för värnepliktslagen, så återstod likväl att söka åstadkomma en sammanjemkning mellan den skrifvelse, som denna Kammaré antagit, och det beslut i sak, som Andra Kammaren fattat. Äfven om Utskottet skulle kunnat framkomma med ett sammanjemkningsförslag mellan dessa, blir frågan den, om sådant skulle varit önskvärdt och nyttigt. För min del tror jag det ej. Ty om ett dylikt förslag framlagts, är jag fullt öfvertygad, att det ej vunnit någondera Kammarens bifall, och jag befarar högeligen att, i sådant fall, skulle det beslut, hvarigenom båda Kamrarne förkastat detta försök, framställt frågan mera olöslig än vi önskade se den, och möjligen försvärat det försök till sammanjemkning, hvilket Kongl. Maj:t väl sannolikt lär komma att göra, och hvarigenom man kan hoppas att få frågan löst.

För min del tror jag således, att Utskottet har fullt riktigt uppfattat sin pligt, då det tillkännagifvit att, enligt dess förmenande, oförenliga skiljaktigheter i Kamrarnes åsichter förefunnos, och på grund af hvad jag yttrat, hemställer jag att Kammaren måtte lägga Utskottets betänkande till handlingarne.

Herr von Koch: Då jag genast reserverade mig, efter det Första

Kammaren i ämnet fattat sitt beslut, som enligt min tanke var högst olyckligt, afgaf jag likväl en reservation, som var af något olika innehåll med de öfrige reservanternes, i ty att jag förklarade, att jag, oaktadt det fattade beslutet, icke ville uppgifva *allt* hopp om frågans lösning redan vid denna riksdag, hvilket jag från början ansett vara af aldra yttersta behof påkalladt. Jag må bekänna, att jag *då* hyste och än hyser en stor fruktan för ett "*nu eller aldrig*" eller åtminstone ett "*nu eller för sent*". Det är på denna grund, och ehuru saken nu kommit i ett sådant skede, att jag har mycket liten sannolikhet för att kunna inverka något, som jag vill taga mig friheten att göra ett yttersta försök och framställa några få anmärkningar mot det nu föreliggande betänkandet. Efter den tolkning, som Herrar Ordföranden och vice Ordföranden i Särskilda Utskottet afgifvit, lära vi väl icke kunna betvifla, att det hade varit *grundlagsenligt möjligt* för Utskottet att framkomma med ett sammanjemkningsförslag. Om jag rätt förstätt hvad de förklarar, tror jag mig i korthet kunna säga, att det varit mera *subjektiva* än objektiva *skäl*, som förorsakat, att ett sådant försök icke blifvit gjordt. Huruvida detta är lyckligt, såsom den siste talaren tycktes antyda, derom kunna tankarne vara delade. Jag har förut aldrig hört denna åsigt framställas och jag har således icke tillräckligt öfvervägt den saken; men ännu har jag icke kunnat öfvertyga mig, att så är förhållandet, då vi knappt kunna hafva anledning tro, att några andra personer lättare skola kunna verkställa en sammanjemkning än de som Första Kammaren insatt i det Särskilda Utskottet. Hafva de icke kunnat utfinna något sammanjemkningsförslag, så torde det blifva svårt att här finna några, som kunna det. Jag tror således, att anledningen, både hvarför vi icke fått ett sådant, och hvarför ett sådant förslag icke skulle hafva varit fördelaktigt, är att söka uti hvad inom Utskottet förekommit mellan de båda Kamrarnes ledamöter, och hvad der passerat är något som vi icke kunna känna.

Min ställning till frågan har jag vid föregående tillfällen angifvit. Det var den, att jag i denna fråga icke ville höra talas hvarken om *vilkor* eller lindring. Jag trodde att det vore denna Kammarare och hvarje representant ovärdigt att yttra dessa ord eller göra dem till hinder för frågans lösning; men på samma gång förklarade jag med den respekt, jag är skyldig andras öfvertygelse, och sedan jag uppmanat alla andra att uttala sina individuella åsigter, att om icke min åsigt omfattades, skulle jag för min del sedermera för att vinna det stora ändamålet, icke hålla så strängt på min öfvertygelse om det bästa, när det blefve frågan om den slutliga stora sammanjemkningen och jag ytrade dervid jemväl en förhoppning, att alla andra skulle göra på samma sätt. Nu hafva begge Kamrarne verkligen fattat skiljaktiga beslut, men denna skilnad är större eller mindre, allt efter som man ser saken. Begge Kamrarne hafva uttalat den öfvertygelse, att den stam och det befäl, isynnerhet underbefäl, som för närvarande finnes, icke är fullt tillfredsställande. De hafva således velat antaga något annat, något *plus* till Kongl. Maj:ts förslag. Begge Kamrarne hafva också sagt, ehuru på helt olika sätt, att värnepligtslagens antagande skulle medföra ett ökadt *onus* för

rote- och rusthållarne, men dervid har Första Kammaren, enligt min tanke, ställt sig på den riktiga grunden. Vi anse väl, att bördan icke bör göras större, än hvad den för närvarande är, men på samma gång förklara vi, att frågan om lindring icke bör nu väckas. Andra Kammaren deremot har sagt: "vi vilja hafva bort indelningsverket ju förr dess heldre". Men då de uppställt detta såsom vilkor för värnepligtslagens antagande, så hafva de, enligt min tanke, fordrat mycket, och så mycket, att det icke kan medgifvas dem. Jag föreställer mig likväl, att de hafva tagit till så, att det finnes en prutmån. De femton åren kunde kanske med goda lämpor och tillmötesgående från Första Kammarens ledamöter, hafva utsträckts till fyratio, och då hade förhållandet med indelningsverket gestaltat sig på ett sätt, som jag vid föregående tillfällen önskat skulle tillämpas på grundskatterna i allmänhet.

I det skick frågan nu emellertid befinner sig, har jag dock sökt uppgöra ett förslag, som må erhålla det afseende det kan förtjena. Det är möjligt, att något af detsamma händelsevis skulle kunna blifva användbart, när en sammanjemkning kommer i fråga, under förutsättning naturligtvis att sammanjemkningen skulle gå i den riktning, som jag föreslår, och jag skall taga mig friheten att uppläsa detsamma, för att i protokollet få förvaradt, huru jag trott, att en sammanjemkning skulle kunna ske. Som jag icke kunnat få använda mycken tid på förslagens uppgörande, hade naturligtvis det varit långt bättre, om en sådan framställning hade blifvit gjord af ledamöterna i det Särskilda Utskottet, med den förmåga de hafva och det tillfälle de haft, att under denna riksdag till så stor del egna sin tid åt detta viktiga ämne. Jag hade trott, att man bort föreslå, *dels* en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t ungefär i samma riktning som de fem reservanternes förslag, men *dels* också, att Riksdagen skulle fatta vissa definitiva beslut, och att man skulle hafva sökt undanröjda Andra Kammarens betänkligheter och vilkor på det sätt, att man sagt: "nu föreslås dessa vilkor, som Första Kammarren torde för sin del antaga. Åt Eder öfverlemnas nu att sätta Eder i efterhand och, om Ni finnen Eder nöjda med dessa lindringsförslag, att också för Eder del antaga dem. Sedermera kunnen Ni väl kasta bort vilkoret för antagandet af värnepligtslagen och tillika gå in på det beslut Första Kammarren fattat i afseende på 8:de och 9:de punkterna, angående stammens organisation, hvilket beslut synes vara särdeles viktigt att det bifalles".

Jag skall nu taga mig friheten att uppläsa mitt förslag:

"A) Riksdagen beslutar *för sin del*

a) att i särskildt stadgad ordning kostnaden för underhållande af soldat, ryttare eller båtsman efter 20 års medeltal skall uppskattas och bestämmas till visst belopp i silfverriksdaler (penningar) för hvarje rote- eller rusthåll;

b) att, när Konungen pröfvar sådant förenligt med tryggheten för rikets försvar, det skall vara tillåtet för rote- eller rusthållare, inom af Konungen bestämdt distrikt, att, i den ordning hvar och en sig dertill hos Konungens Befallningshafvande anmält, få erläggas en

ständig vakansafgift, motsvarande det i momentet a) omförmälda belopp i stället för roterings eller rustnings fullgörande;

c) att alla vakansafgifter komma att ingå till Arméförvaltningen, som deremot skulle bestrida kostnaden för rekryteringen och aflönningen åt de ryttare och soldater, som för de vakanta rusthållen eller rotarne af vederbörande regements- eller korpsbefäl efter samråd med ett utsedt ombud för rote- och rusthållare inom den socken, der soldaten, ryttaren eller båtsmannen *förpligtas bo*, antagas; samt att Riksdagen, på Kongl. Maj:ts derom gjorda nådiga framställning, beviljar det anslag, som kan blifva erforderligt för den händelse, att inflytande vakansafgifter ej blefve tillräckliga för bestridande af den för staten genom öfvertagandet af de vakanta rusthållens eller rotarnes åligganden uppkommande kostnad, och hvilket anslag sedermera icke finge utan Konungens medgifvande nedsättas;

d) att hvarje rote- eller rusthållare, hvilken icke, ehuru han sig dertill anmält, ännu fått erlägga vakansafgift, eller hvilken vill fortfarande hålla soldat, ryttare eller båtsman, skall, så länge denna skyldighet fullgöres, med afseende å den ökade tunga värnepligt-lagens tillämpning anses medföra, åtnjuta lindring, beräknad till 00 procent af det enligt momentet a) bestämda belopp;

e) att ett belopp, motsvarande lindringen enligt punkten d), må afdragas vid liqvid af rote- eller rusthållares kronoutskylder för året.

B) Riksdagen anhåller hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse:

a) att inom hvarje län, landstingsområde eller, helst, mindre distrikt må tillsättas en komité, bestående af två utaf Konungen och en utaf Landstinget utsedda ledamöter, jemte distriktets häradsskrifvare, tillika med två för hvarje socken af dess rust- och rotehållare, bland sig, inför kommunalstämmans ordförande med rösträtt efter beräkning af en röst för hel rote eller helt rusthåll valde män;

b) att åt desse komiterade uppdrages att noggrant undersöka, och, efter vederbörande rote- och rusthållares hörande, för hvarje rote- eller rusthåll inom distriktet uppgifva och i penningar, med beräkning af 20 års medelpris å de uti länets markegångstaxa upptagna varor eller persedlar, uppskatta alla sådana, från skyldigheten att hålla soldat, ryttare eller båtsman härflytande, utgående kostnader, som grunda sig på antingen stadganden, hvilka gällde den 6 Juni 1809, eller derefter, jemlikt 80 § Regeringsformen, genom båda statsmakternas beslut tilkommit, eller ock i följd af emellan kronan å ena sidan, samt enskilda rote- eller rusthållare, å den andra, träffade lagliga öfverenskommelser;

c) att Kongl. Maj:t, med ledning af dessa och andra tillgängliga uppgifter fastställer det, dock högst till ett med flertalet af komiterades uppskattning öfverensstämmande belopp, hvilket i nåder pröfvas lämpligt att kunna såsom *ständig vakansafgift* för hvarje rote- eller rusthåll fastställas, till den kraft och verkan, att det sedermera må af hvarje rote- och rusthållare bero att, vid inträffande ledighet, antingen uppsätta ryttare eller soldat eller ock, *när Kongl. Maj:t pröfvar sådant med afseende å rikets försvar förenligt*, erlägga berörda, sålunda bestämda afgift, hvilken i sednare fallet skulle blifva ett rusthållet eller

roten

roten för framtiden och till dess Konungen och Riksdagen annorlunda besluta, åliggande onus.“

Herr Tornerhjelm: Jag har med mycken uppmärksamhet åhört den sista talarens lifliga, ehuru temligen långa föredrag, men han torde ursäkta mig, att jag förklarar, att jag icke kunnat begripa honom. Det skulle också förundra mig, om någon kunnat följa hans sväfvande tankegång i det hela. Jag kan således icke yttra mig, om hans förslag kan leda till något resultat; men jag vågar tro, att med den sakkännedom talaren eger, tror han icke själf att det skall leda till något resultat.

Den första talaren har varmt förordat återremiss, men jag tror, att han dervid förbisett, att en sådan icke skulle leda till något resultat. De ledamöter af Utskottet, som här yttrat sig, hafva betraktat saken från alla möjliga sidor och om den frågan behöfver således icke något vidare sägas. Det är klart, att en återremiss icke kan leda till någon påföljd, då Andra Kammaren redan fattat ett definitivt beslut att icke antaga värnepligtslagen, utan att indelningsverket upphäfves, men Första Kammaren antagit denna lag utan alla villkor. Att sammanjemka dessa beslut, synes mig vara lika svårt, som att förena ett par parallela linier, och jag vill därför icke vidare uppehålla Kammarens tid, utan yrkar att betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Friherre Raab, Adam: Jag lemnar derhän med hvilken uppmärksamhet den siste talaren följde den näst föregående talarens föredrag. Jag satt i Herr von Kochs närhet och afhörde föredraget med särdeles nöje och intresse, och jag erkänner helt uppriktigt, att jag skulle blifva särdeles glad, om Herr von Kochs förslag, med några små förändringar, blefve Kammarens beslut. Emellertid lärer väl Kammaren icke vara beredd att så här *stante pede* fatta sitt beslut, sedan den en gång, om ock med all den uppmärksamhet, som den sista talaren visat, hört förslaget uppläsas, men Herr von Kochs förslag kan gifva en ledning för Utskottet, i händelse frågan dit återkommer.

I fråga om behandlingen af denna fråga, ber jag få erinra Kammaren om de känslor, med hvilka vi emottogo underrättelsen, att Andra Kammaren *sans phrase* lagt betänkandet till handlingarne. Jag hemställer, om det icke kunde väcka en tanke ungefär som denna: “de se helst att frågan får falla;“ men icke böra väl äfven vi förfara på samma sätt, och derigenom berättiga svenska folket att hysa en dylik tanke om oss?

Jag skulle således tro, att om det också blott vore för att åstadkomma en opinionsyttring, så vore det likväl lyckligt, om Kammaren ville bevilja den återremiss, hvarom jag anhållit, och hvarå jag fortfarande yrkar proposition, äfven om jag icke för min åsigt vinner något understöd.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr
Riksd. Prot. 1871. 1 Afd. 3 Band.

Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels att Utlåtandet skulle läggas till handlingarne och dels att det samma måtte återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att Utlåtandet skulle läggas till handlingarne, och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Herr vice Talmannen annälde sig och anförde skriftligen:

Då Särskilda Utskottets utlåtanden i frågan om landtförsvarets ordnande af denna Kammare behandlats, har jag icke deltagit i öfverläggningen, emedan, mig förutan, målsmän icke saknats för de åsikter, som jag i denna fråga hyser. Ärendet har nu kommit i det skick, att för denna Kammares ledamöter det för närvarande icke kan återstå annat än att reservationsvis beklaga den utgång, som frågan erhållit. I sådant afseende anhåller jag att för min del få uttala den lifliga känsla af vemod, som jag härvid erfarit.

Det beslut Andra Kammaren fattat att icke medgifva den föreslagna utsträckningen af bevaringspligten, utan med vilkor af befrielse från indelningsbesväret, är, — vi torde alla derom vara ense, — en handling af oberäkneliga följder. Jag vill icke, i min egenskap af folkombud, tillmäta mig någon domsrätt deröfver, men, hvad än må sägas om bevekelsegrunderna, skola framtida häfdatecknare utan tvifvel fåfångt söka utforska någon grund för denna handling, som kan gifvas färgen af medborgerlig anda, likasom det ock torde blifva svårt att förklara den skärande motsägelse, som företer sig emellan detta uttryck af den parlamentariska viljan och den allmänna mening, som rörande den stora samhällsfrågan, i samklang med pressen, så fosterländskt uttalat sig i nästan alla delar af landet. Det omförmälda villkoret för bevaringslagens antagande har både inom och utom Riksdagen blifvit så mångsidigt pröfvadt, att för hvarje oväldig någon tvekan om dess rätta halt icke kan ega rum. Om dess härledande från grunden af godtgörelse vill jag dock tillägga några ord.

Det förnyade förslag till ordnande af landets försvar, som Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt, är, såsom vi veta, närmast föranlett af den allmänna politiska ställningen inom vår verldsdel. Under det tillstånd af osäkerhet, som kontinental-stormakternas ansträngda krigsrustningar framkallat, skulle de närbelägna ländernas Regeringar illa hafva vårdat sig om sina folks öden, om de icke sökt bereda åt national-försvaret möjlig och snar förstärkning. Här, om någonsin, är fara af dröjsmål. Men det erfordras icke någon profetisk anda för att förutse, att detta tillstånd icke kan blifva för en längre framtid bestående. Intet folk kan i längden uthärda den finansiella bördan af dessa, äfven under skenbar fred stående, slagfärdiga härskaror, än mindre fördraga den hämmande tryckning på de fredliga yrkena, som detta tillstånd medför. Antaget således, att, tidigare eller sednare, en partiel afväpning varder af stormakterna aftalad, och att, såsom följd deraf, vår värnepligt, — om dess utsträckning, enligt det Kongl. förslaget, nu bifallits, — derefter kunnat, de jure eller de facto, blifva återförd till hvad den för närvarande är, så förutsatt, att *deras* åskådningssätt, som fordrat upphörande af

indelningsverket såsom godtgörelse för deltagande i den ökade värnepligten, för öfrigt kunde tillerkännas någon befogenhet, må väl till dem med skäl kunna ställas den fråga: hvad vederlag skulle då, äfven från *deras* synpunkt sedt, staten ega för de 60 à 80 millioner kapitalvärde, som genom indelningsverkets upplörande blefve uppräade.

Af den officiella statistiken ådagaläggas, att skattejordens innehafvare eller egentligare den medborgare-klass, som motsvarar före detta Bondeståndet, på mindre än 20 år ökat sin jordbesittning, genom köp från andra medborgareklasser, med ett värde af nära 30 millioner R:dr utöfver värdet af undansåld egendom. Oaktadt detta obestriddliga sakförhållande, hvarmed icke kan förlikas den ofta förnyade klagan öfver skattejordsinnehafvarnes betryckta ställning, hafva eftergifter i skatter och allmänna besvär tid efter annan af statsmakterna åt denna medborgareklass förunnats. Hvilka åsigtar man nu än för öfrigt må hysa om behovet af ytterligare lindringar, — om rättmätigheten af godtgörelse åt en särskild medborgareklass för ökad värnepligt eller om möjligheten af sådan förändring i sätet för indelningsbesvärets utgörande, att den kunde medföra lättnad för rust- och rotehållare, utan egentlig uppoffring för staten, så torde dock i alla händelser hvarje oväldigt pröfvande känna sig smärtsamt berörd af sjelfva dagtingandet om enskilda fördelar för tillgodoseende af samhällets vigtigaste ändamål; ty från allmän medborgerlig synpunkt förekommer ett sålunda vilkoradt bifall beklagansvärdare än ett rent afslag, om äfven inför det europeiska statssamfundet det ena kan vara lika kränkande för nationaläran som det andra.

Då, vid riksdagens öppnande 1865, Konungen i trontalet omförmålde det sedan föregående riksdag hvilande grundlagsförslag, ställdes dermed i sammanhang de Konungen värdiga ord, att han *tänkte högt om svenska folket*. Jag älskar att tro, att dessa ord hade en fast grund. Förslaget om nationalförsvarets förstärkande har väl genom Andra Kammarens beslut fallit, men jag hyser icke något tvivel, att, om Konungen funne för godt att göra ett upprop till svenska folket om *frivilligt* åtagande af den värnepligt, hvars bestående *genom lag* nu sålunda blifvit förhindradt, Konungens högsinta mening om detta samma folk skulle blifva rättfärdigad. Det gäller här icke blott att genom en manlig och oegennyttig handling betrygga vår nationela sjelfständighet, men äfven att häfda det svenska namnet, så att det må kunna till efterkommande öfverlätas, oaktadt, såsom vi ärfvt det.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 2 dennes bordlagda Memorial och Utlåtanden:

N:o 63, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ett å staden Stettins vägnar framställt förliknings-

anbud uti ett af samma stad mot Kongl. Maj:ts och Kronan instämmt skuldfordringsmål;

N:o 65, med svar å återremisser samt förslag till sammanjemning eller voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riks-statens Femte Hufvudtitel;

N:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående erforderliga medel till bekostande af inredning utaf de till embetslokaler åt styrelsen för statens jernvägstrafik afsedda lägenheter uti nya stationshuset vid centralbangården i Stockholm;

N:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående erforderliga medel till anskaffande af rörlig materiel vid statens jernvägar; samt

N:o 68, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, äfvensom meddelade återremisser rörande vissa delar af Utskottets Utlåtande N:o 42, angående dels beviljande af anslag till stambanor, dels uppgörande och fastställande af plan för enskilda jernvägsanläggningar, samt anvisande af statsbidrag till dylika anläggningar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 2 dennes bordlagda Betänkande N:o 6, angående stämpelpappersafgiften.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Banko-Utskottets den 2 dennes bordlagda Memorial:

N:o 13, angående 1:sta, 2:dra och 3:dje samt 5:te och 6:te artiklarne i bankoreglementet; och

N:o 14, angående instruktionen för nästkommande Riksdags Banko-Utskott.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 2 dennes bordlagda Betänkande N:o 22, i anledning af återremiss utaf Utskottets Utlåtande N:o 16, rörande väckt motion om ändring af 2 Kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken; samt Utlåtande N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning angående fattigvården.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 2 dennes bordlagda Utlåtande

N:o 4, i anledning af väckt fråga om åtgärder för en förenklad anordning af göromålen i de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående medgifvande, att ett till vägförbättringsarbete i Christianstads län beviljadt statsbidrag måtte få utgå, ehuru intressenterna i arbetsföretaget genom underlåtenhet att i rätt tid börja arbetet förverkat statsbidraget;

N:o 70, i anledning af väckt motion i afseende på uppvärmnings- och luftvexlingsanstalterna i Första Kammarens sessionsrum;

N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om försäljning af ett Postverket tillhörigt kolmagasin i staden Ystad;

N:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtande till Skede socken af en jordrymd från länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Ekekull Lillegården N:o 3 till skolhusplan och planteringsland för en folkskola;

äfvensom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 24, i anledning af Justitie-ombudsmannens framställning angående stads- och häradshäktenas förseende ej mindre med nödig vedbrand och sängkläder, än äfven med gångkläder för fångar, som sakna egen användbar beklädnad; samt Betänkande N:o 25, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 19, rörande Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en förordning angående sparbanker.

Herr Vice Talmannen: Enligt de åsikter, som inom talmanuskonferensen uttalats, får jag till Kammaren hemställa, om icke Kammaren ville besluta att Lag-Utskottets i dag för andra gången bordlagda Betänkande N:o 23, innehållande förslag till ny fattigvårdslag, må på föredragningslistan sättas näst efter Konstitutions-Utskottets Betänkande N:o 7, som innehåller förslag till ny Tryckfrihetsförordning och hvarom redan är beslutadt, att det skall till behandling företagas nästa Lördag; hvarjemte jag tillåter mig föreslå att de nu för första gången bordlagda ärenden måtte få sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, för att då kunna för andra gången bordläggas.

Denna hemställan bifolls.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till nedan-nämnda delar af riksdagsbeslutet, nemligen:

- N:o 1, Ingressen;
N:o 2, Slutmeningen;
N:o 3, angående vissa förändrade föreskrifter i afseende å beräkning af tid för klagan mot Hofrätts utslag i brottmål;
N:o 4, angående verkställt val af Justitie-ombudsman och hans suppleant;
N:o 5, angående decharge för Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;
N:o 6, angående val af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret;
N:o 7, angående förändrad stämningssätt i vissa fall;
N:o 8, angående förändrad lydelse af 10 Kap. 1 § Rättegångsbalken.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.
